

Justitieutskottets betänkande 2022/23:JuU12

Processrättsliga frågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden om processrättsliga frågor, bl.a. med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, förundersökning, vittnesskydd, rättsliga biträden och rättegångskostnader.

I betänkandet finns 19 reservationer (S, SD, V, C).

Behandlade förslag

Cirka 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Utskottets överväganden.....	8
Kamerabevakning.....	8
Hemliga tvångsmedel	15
Förundersökning.....	24
Tvångsmedel under förundersökning m.m.	27
Häktning	33
Vitnesskydd m.m.....	35
Snabbare lagföring m.m.	42
Rättsliga biträden, rättegångskostnader m.m.	46
Nämndemän	54
Hyres- och arrendenämnderna.....	56
Förstärkning av rättsväsendet	58
Avtal om rättslig hjälp i brottmål	62
Reservationer	65
1. Kamerabevakning i sjukvården, punkt 2 (C)	65
2. Tillståndsplikten för kommuner, punkt 3 (S).....	65
3. Möjlighet att använda kamera i tjänsten, punkt 4 (SD)	66
4. Hemliga tvångsmedel, punkt 6 (S)	67
5. Förundersökning, punkt 7 (C)	67
6. Beslag, punkt 9 (S)	68
7. Häktning, punkt 10 (SD)	69
8. Vitnesskydd m.m., punkt 11 (SD)	69
9. Vitnesskydd m.m., punkt 11 (V, C).....	70
10. Snabbare lagföring, punkt 12 (S).....	71
11. Dokumentation av polisförhör m.m., punkt 13 (C).....	71
12. Ersättning till rättsliga biträden i brottmål, punkt 14 (C).....	72
13. Rätten till målsägandebiträde, punkt 15 (V, C)	72
14. Ansökningsavgift i mål om äktenskapsskillnad, punkt 16 (C)	73
15. Hyres- och arrendenämnderna, punkt 19 (S)	73
16. Hyres- och arrendenämnderna, punkt 19 (C).....	74
17. Förstärkning av rättsväsendet, punkt 20 (S)	74
18. Förstärkning av rättsväsendet, punkt 20 (C).....	75
19. Avtal om rättslig hjälp i brottmål, punkt 21 (C)	76
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	77
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	77

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Kamerabevakning

1. Ökade möjligheter till kamerabevakning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:497 av Mathias Tegnér (S) yrkande 3 och

2022/23:1895 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 3.

2. Kamerabevakning i sjukvården

Riksdagen avslår motion

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 75.

Reservation 1 (C)

3. Tillståndsplikten för kommuner

Riksdagen avslår motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 28.

Reservation 2 (S)

4. Möjlighet att använda kamera i tjänsten

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1014 av Thomas Morell m.fl. (SD) yrkande 16 och

2022/23:1175 av Dennis Dioukarev och Jimmy Ståhl (båda SD).

Reservation 3 (SD)

5. Upplysning om kamerabevakning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:76 av Ann-Sofie Lifvenhage (M) och

2022/23:436 av Erik Ottoson (M) yrkande 1.

Hemliga tvångsmedel

6. Hemliga tvångsmedel

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:270 av Malin Larsson och Peter Hedberg (båda S) och

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkandena 23, 24 och 29.

Reservation 4 (S)

Förundersökning

7. Förundersökning

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:837 av Daniel Bäckström och Helena Lindahl (båda C) och

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 27.

Reservation 5 (C)

Tvångsmedel under förundersökning m.m.

8. Husrannsakan

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 16 och
2022/23:736 av Martin Melin och Lina Nordquist (båda L).

9. Beslag

Riksdagen avslår motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 34.

Reservation 6 (S)

Häkting

10. Häktning

Riksdagen avslår motion

2022/23:955 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 7.

Reservation 7 (SD)

Vitnesskydd m.m.

11. Vittneskydd m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:98 av Fredrik Kärrholm (M),
2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkandena 17 och 19,
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 77,
2022/23:953 av Richard Jomshof m.fl. (SD),
2022/23:1724 av Eva Lindh m.fl. (S) och
2022/23:1728 av Eva Lindh m.fl. (S).

Reservation 8 (SD)

Reservation 9 (V, C)

Snabbare lagföring m.m.

12. Snabbare lagföring

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:427 av Staffan Eklöf (SD) och
2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 26.

Reservation 10 (S)

13. Dokumentation av polisförhör m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:497 av Mathias Tegnér (S) yrkande 4 och
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 31.

Reservation 11 (C)

*Rättsliga biträden, rättegångskostnader m.m.***14. Ersättning till rättsliga biträden i brottmål**

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:517 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD) och

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 47.

Reservation 12 (C)

15. Rätten till målsägandebiträde

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 46,

2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 22,

2022/23:1673 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 67 och

2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 85.

Reservation 13 (V, C)

16. Ansökningsavgift i mål om äktenskapsskillnad

Riksdagen avslår motion

2022/23:881 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 3.

Reservation 14 (C)

17. Ersättning för rättegångskostnader

Riksdagen avslår motion

2022/23:445 av Mats Green (M).

*Nämndemän***18. Nämndemän**

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:281 av Peter Hedberg och Peder Björk (båda S),

2022/23:1037 av Gustaf Lantz (S) och

2022/23:1892 av Alireza Akhondi (C).

*Hyses- och arrendenämnderna***19. Hyses- och arrendenämnderna**

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:141 av Ingela Nylund Watz (S),

2022/23:910 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 26 och

2022/23:2217 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 33.

Reservation 15 (S)

Reservation 16 (C)

*Förstärkning av rättsväsendet***20. Förstärkning av rättsväsendet**

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1123 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 19 och

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 16.

*Reservation 17 (S)**Reservation 18 (C)**Avtal om rättslig hjälp i brottmål***21. Avtal om rättslig hjälp i brottmål**

Riksdagen avslår motion

2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 14.

Reservation 19 (C)

Stockholm den 23 mars 2023

På justitieutskottets vägnar

Richard Jomshof

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Richard Jomshof (SD), Ardalan Shekarabi (S), Louise Meijer (M), Annika Strandhäll (S), Adam Marttinen (SD), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Katja Nyberg (SD), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Pontus Andersson (SD), Juno Blom (L), Sanna Backeskog (S), Lars Isacsson (S) och Helena Vilhelmsson (C).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 50 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23. Motionsyrkandena handlar bl.a. om kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, förundersökning, vittnesskydd, rättsliga biträden och rättegångskostnader. Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Kamerabevakning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. ökade möjligheter till kamerabevakning, tillståndsplikten för kommuner och upplysning om kamerabevakning.

Jämför reservation 1 (C), 2 (S) och 3 (SD).

Motionerna

Ökade möjligheter till kamerabevakning

Mathias Tegnér (S) anför i motion 2022/23:497 yrkande 3 att möjligheterna till kameraövervakning behöver öka.

I motion 2022/23:1895 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att införa möjlighet till kameraövervakning för den enskilda bonden.

Kamerabevakning i sjukvården

Ulrika Liljeberg m.fl. (C) föreslår i kommittémotion 2022/23:863 yrkande 75 en översyn av lagstiftningen för att förenkla för vårdinrättningar att sätta upp kameror för ökad trygghet och brottsbekämpning.

Tillståndsplikten för kommuner

I kommittémotion 2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 28 föreslås att kommunerna ska kunna sätta upp kameror utan krav på tillstånd.

Möjlighet att använda kamera i tjänsten

I kommittémotion 2022/23:1014 av Thomas Morell m.fl. (SD) yrkande 16 anförs att personal som arbetar i kollektivtrafiken bör få möjlighet att bära kamera som en del av arbetsutrustningen. Ett liknande yrkande finns i motion 2022/23:1175 av Dennis Dioukarev och Jimmy Ståhl (båda SD).

Upplysning om kamerabevakning

Ann-Sofie Lifvenhage (M) anför i motion 2022/23:76 att regeringen bör överväga dold egendomsbevakning för ökad trygghet.

I motion 2022/23:436 av Erik Ottoson (M) yrkande 1 anförs att regeringen bör överväga att återkomma till riksdagen med ett förslag som gör det möjligt

att märka viltkameror med endast Naturvårdsverkets jägar-id för att anse att kravet på upplysningsplikt ska vara tillgodosett.

Bakgrund

Kamerabevakningslagen

Den 1 augusti 2018 trädde kamerabevakningslagen (2018:1200) i kraft (prop. 2017/18:231, bet. 2017/18:JuU36, rskr. 2017/18:391). Därmed upphävdes den tidigare kameraövervakningslagen. En anledning till att den äldre lagen ersattes med en ny var att det fanns vissa problem med tillämpningen av den tidigare lagstiftningen. Ett av problemen var att rättspraxis utvecklats på ett sätt som innebar alltför begränsade möjligheter att få tillstånd till kameraövervakning. Avsikten med den nya lagen var bl.a. att förbättra möjligheterna att använda kamerabevakning samtidigt som integritetsskyddet förstärktes. Regeringen konstaterade att det är angeläget att lagstiftningen inte hindrar en berättigad användning av ny teknik. Vidare anförde regeringen att det är angeläget att lagstiftningen inte ställer för höga krav för exempelvis Polismyndighetens eller kommunernas möjligheter att vid behov använda tekniken som ett led i att skapa trygghet i offentliga miljöer. Genom den nya lagen anpassades också bestämmelserna till de nya EU-reglerna om dataskydd.

Kamerabevakningslagen är till stora delar ett komplement till de allmänna reglerna om behandling av personuppgifter. Den innehåller bara de bestämmelser som särskilt behövs för kamerabevakning. När en viss fråga inte är reglerad i lagen gäller EU:s dataskyddsförordning (2016/679) eller brottsdatalagen (2018:1177) med anslutande föreskrifter i andra författningar.

Syftet med kamerabevakningslagen är enligt 2 § att tillgodose behovet av kamerabevakning för berättigade ändamål och att skydda människor mot otillbörligt intrång i den personliga integriteten vid sådan bevakning.

Med kamerabevakning avses i första hand att en tv-kamera, ett annat optisk-elektroniskt instrument eller en därmed jämförbar utrustning används på ett sätt som innebär varaktig eller regelbundet upprepad personbevakning. För att det ska vara fråga om kamerabevakning krävs enligt 3 § att utrustningen inte ska manövreras på platsen. Utrustning som finns i användarens omedelbara närhet och som fortlöpande styrs av användaren är att anse som manövrerad på platsen (prop. 2017/18:231 s. 136). Lagen omfattar därför inte handhållna kameror eller liknande utrustning och inte heller kameror som på annat sätt är kroppsburna, t.ex. en kamera som är fäst i en persons kläder eller monterad på en hjälm. Begreppet kamerabevakning omfattar också avlyssning eller upptagning av ljud i samband med filmning.

Vissa undantag från lagens tillämpningsområde anges i 5 §. Där framgår bl.a. att lagen inte gäller vid sådan hemlig kameraövervakning som är reglerad i rättegångsbalken eller i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Tillstånd till kamerabevakning

Det har länge funnits ett krav på tillstånd för vissa typer av kamerabevakning. Tillståndskravet gäller endast om kamerabevakningen avser en plats dit allmänheten har tillträde (7 §). Det som avses är exempelvis gator, torg och parker. Ytterligare exempel är utrymmen för allmänheten hos myndigheter, på vårdinrättningar och i simhallar.

Vid införandet av kamerabevakningslagen bedömdes ett generellt krav på tillstånd inte vara förenligt med dataskyddsförordningen (prop. 2017/18:231 s. 50–53). Lagens tillståndskrav är därför begränsat. Kravet gäller för det första för myndigheter, dvs. samtliga statliga och kommunala organ, med undantag för riksdagen samt kommun- och regionfullmäktige. Sedan den 1 januari 2020 är även Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket undantagna från tillståndskravet (prop. 2018/19:147, bet. 2019/20:JuU5, rskr. 2019/20:35). För det andra gäller tillståndskravet för andra än myndigheter när kamerabevakning bedrivs vid utförande av sådana uppgifter av allmänt intresse som följer av lag eller annan författning, kollektivavtal eller beslut som meddelats med stöd av lag eller annan författning. För enskilda som inte utför uppgifter av allmänt intresse gäller således ingen tillståndsplikt.

När det gäller begreppet uppgift av allmänt intresse uttalas i förarbetena att det rent språkligt kan antas avse något som är av intresse för eller berör många människor på ett bredare plan, i motsats till ett särintresse eller ett enskilt intresse. Vidare anges att begreppet i första hand träffar den typ av verksamheter som lika gärna hade kunnat bedrivas av statliga myndigheter, regioner eller kommuner. Tillståndskravet omfattar därmed exempelvis kamerabevakning inom hälso- och sjukvård generellt, dvs. oavsett vem som bedriver verksamheten, förutsatt att det rör sig om bevakning av utrymmen som allmänheten har tillträde till. Tillståndskravet omfattar också skolområden dit allmänheten har tillträde (prop. 2017/18:231 s. 61).

Förutsättningarna för tillstånd regleras i 8 § kamerabevakningslagen. Tillstånd ska ges om intresset av kamerabevakning väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad. Dessa två intressen ska alltså vägas mot varandra. För att bevakningsintresset ska kunna väga tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad är en första förutsättning att det finns en rättslig grund för kamerabevakningen i den tillämpliga dataskyddsregleringen, i första hand dataskyddsförordningen eller brottsdatalagen. Det ska därefter göras en helhetsbedömning av alla omständigheter i det enskilda fallet (prop. 2017/18:231 s. 142).

Vid bedömningen av intresset av kamerabevakning ska det särskilt beaktas om bevakningen behövs för vissa angivna ändamål. Bland dessa finns intresset av att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller lagföra brott på en brottsutsatt plats eller på en annan plats där det av särskild anledning finns risk för angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet eller på egendom. Ett annat intresse som nämns i lagen är intresset av att förebygga, förhindra eller upptäcka störningar av allmän ordning och säkerhet eller begränsa verkningarna av sådana störningar.

Vid bedömningen av den enskildes intresse av att inte bli bevakad ska det särskilt beaktas hur bevakningen ska genomföras, om teknik som främjar skyddet av den enskildes personliga integritet ska användas och vilket område som ska bevakas. Risken för integritetsintrång kan minska t.ex. om materialet inte spelas in, om teknik används som innebär att personer maskeras eller om kameran aktiveras först efter olika typer av larm, som exempelvis inbrottslarm eller överfallslarm, eller av vissa ljud.

En ansökan om tillstånd ska göras hos Integritetsskyddsmyndigheten (tidigare Datainspektionen), som är tillsynsmyndighet enligt lagen.

Undantag från tillståndskravet

Kamerabevakningslagen innehåller flera undantag från tillståndskravet. Enligt 9 § krävs det t.ex. inte tillstånd vid Trafikverkets bevakning av vägtrafik. Som nämnts ovan finns det också ett generellt undantag för kamerabevakning som bedrivs av Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket.

Den 1 augusti 2020 togs kravet på tillstånd till kamerabevakning bort för bevakning i färdmedel som används i kollektivtrafik och för stations-, terminal- och hållplatsområden som används för sådan trafik (prop. 2019/20:109, bet. 2019/20:JuU36, rskr. 2019/20:322). Kravet på tillstånd togs även bort för bevakning av vissa platser vid spårområden och av flygplatser. Undantagen gäller om bevakningen sker i brottsbekämpande syfte, i syfte att förhindra olyckor eller i ordningshållande syfte. Kravet på tillstånd togs samtidigt bort för bevakning i butikslokaler där det bedrivs apoteksverksamhet, om bevakningen sker i brottsbekämpande syfte. Undantaget gjordes mot bakgrund av att apotek utför sådana uppgifter av allmänt intresse som avses i 7 § kamerabevakningslagen och som normalt kräver tillstånd.

Upplysning om kamerabevakning

Upplysning om kamerabevakning ska enligt 15 § lämnas genom tydlig skyltning eller på något annat verksamt sätt. Om ljud kan avlyssnas eller tas upp vid bevakningen ska en särskild upplysning lämnas om detta. Det vanligaste sättet att uppfylla kravet på upplysning är genom tydlig skyltning i direkt anslutning till den plats som bevakas. Andra sätt kan emellertid också vara tillåtna. Upplysningsplikten ersätter inte de allmänna regler om information som finns i dataskyddsförordningen. Sådan information kan lämnas på en skylt som uppger om kamerabevakningen men kan också göras tillgänglig på något annat sätt, exempelvis genom en hänvisning till en webbsida. Vissa undantag från upplysningsplikten regleras i 16–20 §§. Upplysning behöver inte lämnas vid exempelvis automatisk hastighetsövervakning.

Dåvarande justitie- och inrikesminister Morgan Johansson besvarade den 27 oktober 2017 i en interpellationsdebatt frågan om vilka åtgärder som ska vidtas för att jägar-id ska anses vara en fullgod identitetsmärkning på viltkameror (ip. 2017/18:29). I svaret anförs bl.a. följande:

Det problem som Erik Ottoson lyfter upp handlar om hur man ska märka de kameror som finns ute i skogen. Ett bekymmer är att vi inte fullt ut själva råder över detta. I botten finns EU:s dataskyddsförordning, som kommer att träda i kraft den 25 maj. Den gäller likt alla EU-förordningar direkt som svensk lag. I denna förordning är det tydligt att det måste finnas en uppgift på kameran om vem som är ansvarig för den och för övervakningen. Detta gäller som sagt alla kameror som sitter uppe och inte bara dem vi talar om nu.

Skulle det i så fall räcka med ett jägar-id? Det skulle det göra för myndigheternas vidkommande så att de kan se vem som är ansvarig för övervakningen. Problemet är att dataskyddsförordningen inte bara tar hänsyn till att myndigheterna måste veta detta. Syftet med förordningen är att allmänheten ska kunna veta vem som övervakar om man har hamnat på en bild från någon av dessa kameror. Allmänheten måste alltså veta det.

Jägar-id:n är för övrigt sekretessbelagda. Det finns ingen automatisk tillgång från allmänhetens sida till dessa id:n och vem som står bakom varje identitet. Detta gör att det är svårt att hävda att vi skulle leva upp till dataskyddsförordningen om vi gör en sådan reglering. Så ser problematiken ut.

Av förarbetena till kamerabevakningslagen framgår bl.a. följande (prop. 2017/18:231 s. 87 f.). Dataskyddsförordningen och dataskyddsdirektivet innehåller en omfattande reglering av de registrerades rättigheter. En av dessa rättigheter är rätten att få information från den personuppgiftsansvarige om personuppgiftsbehandling. Såväl förordningen som direktivet innehåller krav på vilken information som ska lämnas till den enskilde i olika situationer samt bestämmelser om hur detta ska ske. Enligt dataskyddsförordningen (artiklarna 13 och 14) ska den enskilde som huvudregel bl.a. få information om den personuppgiftsansvariges identitet och kontaktuppgifter, om dataskyddsombudets kontaktuppgifter i tillämpliga fall samt om ändamålen med och den rättsliga grunden för behandlingen. Motsvarande reglering finns i det nya dataskyddsdirektivet (artiklarna 12 och 13) och kommer att genomföras i svensk rätt genom brottsdatalagen. I direktivet görs däremot skillnad på sådan allmän information som ska göras tillgänglig för den registrerade (artikel 13.1) och sådan information som i specifika fall ska lämnas till den registrerade (artikel 13.2). Regeringen konstaterar att det i kamerabevakningslagen endast bör införas ett krav på att upplysning ska ske om kamerabevakningen, dvs. att platsen är kamerabevakad. Om ljud kan avlyssnas eller tas upp vid bevakningen bör det liksom tidigare krävas att en särskild upplysning lämnas också om detta. Frågan om vilken information som ska lämnas om den personuppgiftsbehandling som kamerabevakningen innebär, t.ex. uppgift om vem som bedriver kamerabevakningen, bör däremot i stället styras av bestämmelser i dataskyddsförordningen, brottsdatalagen och annan tillämplig personuppgiftslagstiftning.

Kamerabevakning i sjukvården

Tillståndskravet i kamerabevakningslagen omfattar kamerabevakning inom hälso- och sjukvården, förutsatt att det rör sig om bevakning av utrymmen som

allmänheten har tillträde till. Regeringen anger i förarbetena till kamerabevakningslagen att det saknas underlag för att i sammanhanget närmare överväga ett undantag från tillståndskravet för viss kamerabevakning inom hälso- och sjukvården. Möjligheterna att få tillstånd för kamerabevakning på platser av det aktuella slaget där det finns problem med brottslighet och andra störningar förbättras dessutom genom regeringens förslag eftersom det vid tillståndsprövningen särskilt ska beaktas om kamerabevakningen behövs för att platsen är brottsutsatt eller för att det av särskild anledning finns risk för angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person eller på egendom (prop. 2017/18:231 s. 81).

Tidöavtalet

I Tidöavtalet (s. 18 f.) beskrivs hur Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna i ett samarbetsprojekt om kriminalitet kommer att utarbeta och genomföra politiska reformer för att bekämpa och förebygga brott samt öka tryggheten under valperioden 2022–2026. Under rubriken Övriga reformer anförs följande om en översyn av kamerabevakningslagen:

Kamerabevakningslagen ses över för att möjliggöra kamerabevakning oftare och på fler platser. Bland annat bör kommunernas rätt att kameraövervaka utan att behöva ansöka om tillstånd utökas. Vidare bör kraven för Polisen att bedriva kamerabevakning sänkas – bl.a. bör kravet på att en viss plats ska vara ”brottsutsatt” tas bort som förutsättning för kamerabevakning. På längre sikt bör Polisens uppdrag att bedriva kamerabevakning utökas avsevärt.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har under senare år återkommande behandlat motioner om ökade möjligheter till kamerabevakning, senast våren 2022 i betänkande 2021/22:JuU24. I det betänkandet föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om kamerabevakning i sjukvården. Av tillkännagivandet följer att regeringen bör göra en översyn av lagstiftningen för att förenkla för sjukhusen att, med bibehållet högt integritetsskydd för patienter och personal, sätta upp kameror med inspelningsmöjlighet för ökad trygghet och brottsbekämpning (s. 23). Utskottet föreslog även ett tillkännagivande till regeringen om att kravet på tillstånd till kamerabevakning bör tas bort för kommuner och regioner (s. 23 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216). Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

I samma betänkande behandlade utskottet motioner om möjligheten att använda kamera i tjänsten. Utskottet noterade att kamerabevakningslagen inte omfattar handhållna kameror eller liknande utrustning och inte heller kameror som på annat sätt är kroppsburna och fann inte skäl att ställa sig bakom motionerna (s. 24). Motionsyrkandena avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

En motion om att införa möjlighet till kameraövervakning för den enskilda bonden behandlades av utskottet i betänkande 2020/21:JuU25. Utskottet konstaterade att kamerabevakningslagens tillståndskrav är begränsat till myndigheter och vissa andra som utför uppgifter av allmänt intresse och att någon tillståndsplikt således inte gäller för enskilda som inte utför sådana uppgifter (s. 23). Motionen avstyrktes och riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:289). Ett liknande yrkande behandlades förenklat i betänkande 2021/22:JuU24.

Motioner om märkning av viltkameror och dold egendomsbevakning behandlades av utskottet i betänkande 2019/20:JuU27. Utskottet konstaterade att upplysning om kamerabevakning ska lämnas genom tydlig skyltning eller på något annat verksam sätt och att frågan om enskildas rätt till information om den personuppgiftsbehandling som kamerabevakningen innebär även regleras av EU-rättsliga bestämmelser (s. 22). Mot den bakgrunden avstyrkte utskottet motionerna. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:120). Utskottet har därefter behandlat liknande yrkanden förenklat i betänkandena 2020/21:JuU25 och 2021/22:JuU24.

Utskottets ställningstagande

En ny kamerabevakningslag trädde i kraft den 1 augusti 2018. Avsikten med den nya lagen var bl.a. att förbättra möjligheterna att använda kamera-bevakning samtidigt som integritetsskyddet förstärktes. Som framgår ovan har det därefter införts vissa möjligheter till ett enklare förfarande. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att ta något initiativ till att ytterligare förstärka möjligheterna till kamerabevakning i enlighet med vad som anförs i motion 2022/23:497 (S) yrkande 3. Motionsyrkandet avstyrks.

Lagens tillståndskrav är begränsat till myndigheter och vissa andra som utför uppgifter av allmänt intresse. För enskilda som inte utför uppgifter av allmänt intresse gäller således ingen tillståndsplikt. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motion 2022/23:1895 (C) yrkande 3 om att införa en möjlighet till kameraövervakning för den enskilda bonden.

Efter förslag från utskottet riktade riksdagen våren 2022 ett tillkännagivande till regeringen om att den bör göra en översyn av lagstiftningen för att förenkla för sjukhusen att, med bibehållet högt integritetsskydd för patienter och personal, sätta upp kameror med inspelningsmöjlighet för ökad trygghet och brottsbekämpning. Som framgår ovan bereds tillkännagivandet inom Regeringskansliet. Utskottet vidhåller de uppfattningar som uttrycktes i samband med det tidigare tillkännagivandet men anser inte att det finns skäl att nu föreslå något nytt tillkännagivande i frågan. Utskottet avstyrker därför motion 2022/23:863 (C) yrkande 75.

Under riksmötet 2021/22 riktade riksdagen efter förslag från utskottet även ett tillkännagivande till regeringen om att kravet på tillstånd till kamera-bevakning bör tas bort för kommuner och regioner. Som framgår ovan är tillkännagivandet inte slutbehandlat. Utskottet noterar också att en utökning

av kommunernas rätt att kameraövervaka utan att behöva ansöka om tillstånd har aviserats i Tidöavtalet. Det finns därför enligt utskottet inte anledning för riksdagen att nu rikta ett nytt tillkännagivande till regeringen om att kommunerna ska kunna sätta upp kameror utan krav på tillstånd. Utskottet avstyrker därmed motion 2022/23:2139 (S) yrkande 28.

Utskottet noterar att kamerabevakningslagen inte omfattar handhållna kameror eller liknande utrustning och inte heller kameror som på annat sätt är kroppsburna, t.ex. en kamera som är fäst i en persons kläder, och finner inte skäl att ställa sig bakom förslagen i motionerna 2022/23:1014 (SD) yrkande 16 och 2022/23:1175 (SD) om möjligheterna att använda kamera i tjänsten. Motionsyrkandena avstyrks.

Upplysning om kamerabevakning ska enligt kamerabevakningslagen lämnas genom tydlig skyltning eller på något annat verksamt sätt. Som utskottet tidigare konstaterat regleras frågan om enskildas rätt till information om den personuppgiftsbehandling som kamerabevakningen innebär även av EU-rättsliga bestämmelser. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motion 2022/23:76 (M) om dold egendomsbevakning och motion 2022/23:436 (M) yrkande 1 om att det ska vara möjligt att märka viltkameror med endast Naturvårdsverkets jägar-id.

Hemliga tvångsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. utökad användning av hemliga tvångsmedel.

Jämför reservation 4 (S).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 23 föreslås att polisen ska få ökade möjligheter att använda sig av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte för att upptäcka och förhindra allvarlig brottslighet. I samma motion yrkande 24 anförs att hemliga tvångsmedel bör få användas vid fler brott än i dag. I yrkande 29 framhålls att rätten till personlig integritet måste värnas vid varje beslut om ytterligare tvångsmedel.

I motion 2022/23:270 av Malin Larsson och Peter Hedberg (båda S) föreslås att polisen ska få utökade möjligheter att använda hemlig övervakning för att eftersöka personer som inte inställer sig för verkställighet av fängelsestraff.

Bakgrund

Regleringen av hemliga tvångsmedel

Bestämmelser om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning som tvångsmedel vid utredning av brott finns i 27 kap. rättegångsbalken (RB), bestämmelser om hemlig dataavläsning finns i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning och bestämmelser om användning av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte finns i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) och i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar. Regler om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet finns i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen).

I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bl.a. att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvisitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande fri- och rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bl.a. skydd mot övervakning i olika former. Motsvarande skydd följer av EU:s rättighetsstadga inom EU-rättens tillämpningsområde (artikel 7 och 52.3 i stadgan).

Tvångsmedel som innefattar ingrepp i den privata sfär som artikel 8 i Europakonventionen är avsedd att skydda kan enligt konventionen endast godtas om de har stöd i lag och omfattas av de undantag som anges i artikel 8.2. Genom lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna är Europakonventionen direkt tillämplig i Sverige. I 2 kap. 19 § regeringsformen föreskrivs att lagar eller andra föreskrifter inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

Bestämmelserna om hemliga tvångsmedel utgör för brottsbekämpningen nödvändiga undantag från det skydd mot intrång i enskildas privat- och

familjeliv som annars gäller enligt såväl grundlag som Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer. Dessa principer, som knyter an till innehållet i 2 kap. 21 § regeringsformen, är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet att använda ett tvångsmedel ska vara bunden till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen, som är lagfäst i bl.a. 27 kap. 1 § tredje stycket RB, innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet (27 kap. 18 § första stycket RB). Definitionen omfattar telefon- och telefaxtrafik, e-posttrafik och överföring av datafiler. Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa samhällsfarliga brott eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott om en sådan gärning är belagd med straff. Det får också användas vid en förundersökning om ett annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (27 kap. 18 § andra stycket RB).

En förutsättning för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är att någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen. Avlyssning får avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehaft av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte. Avlyssningen får också avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta (27 kap. 20 § första stycket RB).

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom

ett visst geografiskt område eller i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (27 kap. 19 § första stycket RB). Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även sådana meddelanden hindras från att nå fram (27 kap. 19 § andra stycket RB). Tvångsmedlet ger inte tillgång till innehållet i utväxlade meddelanden.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader, dataintrång, barnpornografibrott som inte är att anse som ringa, narkotikabrott och narkotikasmuggling samt vissa samhällsfarliga brott. Detsamma gäller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff (27 kap. 19 § tredje stycket RB).

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas när någon är skäligen misstänkt för brottet eller, med vissa begränsningar, för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 § RB).

Hemlig kameraövervakning

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att det lämnas upplysning om övervakningen (27 kap. 20 a § första stycket RB). Ljudinspelning är inte tillåten vid en sådan övervakning. Förutsättningarna för hemlig kameraövervakning är i huvudsak desamma som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Övervakningen får endast omfatta en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Övervakningen får även omfatta den plats där ett brott har begåtts eller en nära omgivning till denna plats för att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 c § RB).

Hemlig rumsavlyssning

Hemlig rumsavlyssning innebär att avlyssning eller upptagning görs i hemlighet med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud. Avlyssningen får omfatta tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till (27 kap. 20 d § första stycket RB).

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Tvångsmedlet får vidare användas vid en förundersökning om spioneri eller brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter. Även vid utredning av försök, förberedelse eller stämpling till nu angivna brott får hemlig rumsavlyssning användas. Hemlig rumsavlyssning får också användas

vid en förundersökning om vissa särskilt angivna brott, t.ex. människohandel och våldtäkt, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde skulle överstiga fängelse i fyra år. Även för försök, förberedelse eller stämpling till sådana särskilt angivna brott får tillstånd ges om gärningen är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år (27 kap. 20 d § andra stycket RB).

En förutsättning för hemlig rumsavlyssning är att någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 e § första stycket RB). Avlyssningen får avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om åtgärden avser någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tvångsmedlet användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där (27 kap. 20 e § andra stycket RB).

Hemlig dataavläsning

Hemlig dataavläsning innebär att uppgifter, som är avsedda för automatiserad behandling, i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel läses av eller tas upp i ett avläsningsbart informationssystem (1 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning). Hemlig dataavläsning kan ge tillgång till flera olika slags uppgifter. Det är fråga om kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter, platsuppgifter, kameraövervakningsuppgifter, rumsavlyssningsuppgifter, uppgifter som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används. Regelverket skiljer sig åt i vissa delar beroende på vilken uppgiftstyp som omfattas av tillståndet.

Hemlig dataavläsning får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa samhällsfarliga brott eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott om en sådan gärning är belagd med straff. Hemlig dataavläsning får även användas vid förundersökning om annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år. När hemlig dataavläsning avser rumsavlyssningsuppgifter är dock kravet detsamma som vid hemlig rumsavlyssning, dvs. att tillstånd endast får ges vid misstanke om sådan brottslighet som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket RB (se ovan).

Hemlig dataavläsning får användas när någon är skäligen misstänkt för brottet. Åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen. Om hemlig dataavläsning avser kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får åtgärden endast användas på en plats där det kan antas respektive finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig.

Lagen om hemlig dataavläsning är tidsbegränsad till utgången av mars 2025. Regeringen tillsatte i juni 2022 en utredning som ska utvärdera om lagen

bör permanentas och om den i så fall behöver ändras på något sätt (dir. 2022:82). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 december 2023.

Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Preventivlagen ger myndigheterna en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel för att förhindra brott, s.k. preventiva tvångsmedel. Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning får ges om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar bl.a. sabotage, spioneri och terroristbrott (1 § första stycket). Tillstånd får också ges om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet (1 § andra stycket). Tillstånd till hemlig dataavläsning får ges under samma förutsättningar, förutom när det gäller rumsavlyssningsuppgifter (7 § fjärde stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Hemlig avlyssning och övervakning av elektronisk kommunikation får enligt 2 § preventivlagen enbart avse

- ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehaft av den för tvångsmedlet aktuella personen, eller som annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne
- ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att personen under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig kameraövervakning får endast avse en plats där den person som är aktuell för tvångsmedlet kan antas komma att uppehålla sig, eller en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats (3 §).

Tvångsmedel får användas med stöd av preventivlagen endast om det är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som lagen omfattar. Dessutom måste skälen för åtgärden uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för personen som tvångsmedlet avser eller för något annat motstående intresse (5 §).

Tillstånd till hemlig dataavläsning får i dessa fall endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av en person som uppfyller de förutsättningar som anges i 7 § lagen om hemlig dataavläsning. Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter, kommunikationsövervakningsuppgifter eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att en

person som anges i 7 § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet

Enligt inhämtningslagen får Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket i sin underrättelseverksamhet i hemlighet hämta in uppgifter om meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område eller uppgifter om inom vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits. Inhämtningen får endast göras från den som enligt lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation tillhandahåller ett elektroniskt kommunikationsnät eller en elektronisk kommunikationstjänst som inte är en nummeroberoende interpersonell kommunikationstjänst (1 § inhämtningslagen).

Uppgifter får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar bl.a. brott som har minst två års fängelse som minimistraff eller vissa samhällsfarliga brott, om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse (2 §).

Genom lagen om hemlig dataavläsning finns möjlighet att, på samma sätt som följer av inhämtningslagen, hämta in kommunikationsövervakningsuppgifter och platsuppgifter om åtgärden är av synnerlig vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan brottslig verksamhet som anges i 2 § inhämtningslagen. I dessa fall får dock inte meddelanden hindras från att nå fram, och om tillståndet avser kommunikationsövervakningsuppgifter får tillståndet endast avse förfluten tid.

Pågående arbete

Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel

Regeringen beslutade i oktober 2020 att tillsätta en utredning om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (dir. 2020:104). I mars 2022 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2022:13). Utredningen överlämnade delbetänkandet Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) till regeringen i april 2022. I delbetänkandet lämnas flera förslag som innebär utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel mot allvarlig brottslighet. Utredningen föreslår bl.a. att brottskatalogerna utvidgas och att det ska införas straffvärdeventiler som gör det möjligt att i vissa situationer beakta flera brotts samlade straffvärde vid bedömningen av om det hemliga tvångsmedlet ska få användas. I delbetänkandet

anges att förslagen innebär vissa ökade integritetsrisker. Samtidigt bedöms förslagen leda till förbättrade möjligheter att utreda allvarlig brottslighet mot enskilda och att avbryta pågående sådan brottslighet. I detta avseende innebär förslagen ett förstärkt skydd för enskildas personliga integritet. Sammantaget bedöms förslagen ge uttryck för en rimlig avvägning av behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet. Förslagen i delbetänkandet har varit ute på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utredningen slutredovisade sitt uppdrag i oktober 2022. I slutbetänkandet Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden (SOU 2022:50) lämnas bl.a. förslag som innebär att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemliga dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter ska få användas för att lokalisera personer som har uteblivit eller avvikit från verkställighet av frihetsberövande påföljder. Förslagen har varit ute på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Av regeringens propositionsförteckning för våren 2023 framgår att regeringen avser att lämna en proposition om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel i juni 2023.

Utredningen om preventiva tvångsmedel

Den 2 november 2021 beslutade regeringen att tillsätta en utredning som ska se över lagstiftningen om preventiva tvångsmedel (dir. 2021:102). Syftet är i huvudsak att preventiva tvångsmedel ska kunna användas i större utsträckning för att förhindra allvarlig brottslighet som begås inom ramen för kriminella nätverk. Utredaren ska även undersöka nya möjligheter till husrannsakan i preventivt syfte. I delbetänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52) som överlämnades till regeringen i oktober 2022 lämnar utredningen förslag som innebär ett utökat tillämpningsområde för preventivlagen. I delbetänkandet anges att utredningen har vägt behovet av en effektiv brottsbekämpning för att förhindra allvarlig brottslighet inom kriminella nätverk, åtgärdernas effektivitet och den nytta som utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel kan förväntas medföra mot de integritetsrisker som åtgärderna för med sig. I denna avvägning har utredningen även beaktat statens skyldighet att upprätthålla rättstrygghet för enskilda och skydda sina medborgare mot ingrepp. Utredningen har funnit att en utökad användning av preventiva tvångsmedel är proportionerlig, under förutsättning att tillämpningsområdet avgränsas på ett ändamålsenligt sätt och att lagstiftningen innehåller kvalifikationskrav och rättssäkerhetsgarantier som kan balansera den ökade risken för intrång i den personliga integriteten. Förslagen har varit ute på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 28 april 2022 fick utredaren även i uppdrag att ta ställning till om, och i så fall på vilket sätt, tillämpningsområdet för inhämtningslagen bör utvidgas (dir. 2022:32). Genom ytterligare tilläggsdirektiv som beslutades den 7 juli 2022 ska utredaren också ta ställning

till om ytterligare tvångsmedel och verkställighetsåtgärder bör få användas för att förhindra allvarlig brottslighet och i så fall vilka (dir. 2022:104). Utredaren ska dessutom ta ställning till om tillstånd till hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter utanför en förundersökning bör kunna knytas till en person i stället för en viss plats.

Genom tilläggsdirektiv som beslutades den 26 januari 2023 fick utredaren också i uppdrag att ta ställning till om det bör införas en möjlighet för de brottsbekämpande myndigheterna att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid enligt inhämtningslagen. I likhet med vad som framgår av de ursprungliga direktiven ingår det i uppdraget att göra en avvägning mellan de brottsbekämpande myndigheternas behov och den personliga integriteten, rättssäkerheten och skyddet för mänskliga rättigheter.

De delar av uppdraget som kvarstår sedan tidigare och den del av uppdraget som omfattas av det senaste tilläggsdirektivet ska slutredovisas senast den 13 oktober 2023.

Av regeringens propositionsförteckning för våren 2023 framgår att regeringen avser att lämna en proposition om utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel i juni 2023.

Tidöavtalet

I Tidöavtalet (s. 18 f.) beskrivs hur Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna i ett samarbetsprojekt om kriminalitet kommer att utarbeta och genomföra politiska reformer för att bekämpa och förebygga brott samt öka tryggheten under valperioden 2022–2026. Under rubriken Mönsterbrytande åtgärder för att stoppa gängen anføres följande om hemliga tvångsmedel:

Utökade möjligheter till preventiva tvångsmedel. Tilläggsdirektiv lämnas till utredningen om preventiva tvångsmedel (Ju 2021:15). Utredningsdirektiven ska omfatta att överväga och lämna författningsförslag som innebär att tvångsmedel kan användas preventivt för att förhindra och upptäcka brottslig verksamhet i kriminella nätverk. Möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel i brottsbekämpningen genomförs. Förslagen i SOU 2022:19 ska ligga till grund för lagstiftning och effekterna utvärderas i syfte att se om ytterligare skärpningar är nödvändiga under mandatperioden.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har under senare år återkommande behandlat olika frågor om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel och om preventiva tvångsmedel. För en utförlig redovisning av tidigare behandling kan hänvisas till betänkandena 2021/22:JuU24 (s. 40 f.) och 2021/22:JuU44 (s. 13 f.).

Våren 2022 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att ett tillstånd till hemlig avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation bör kunna knytas till en person (bet. 2021/22:JuU24, rskr. 2021/22:216). Samtidigt riktade riksdagen också ett tillkännagivande till regeringen om att

ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter bör kunna knytas till en person. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare uttryckt är det för en effektiv brottsbekämpning i vissa fall nödvändigt att myndigheterna har tillgång till hemliga tvångsmedel. Användningen av hemliga tvångsmedel medför emellertid inskränkningar i grundläggande rättigheter som skyddas av regeringsformen och Europakonventionen. Det måste därför alltid göras en noggrann avvägning mellan intrånget i den enskildes integritet och det intresse som lagstiftningen har till syfte att värna.

Som framkommer ovan pågår ett omfattande arbete på tvångsmedelsområdet. Regeringen har bl.a. aviserat att en proposition om ökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel och en proposition om ökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel ska lämnas till riksdagen i juni 2023. I Tidöavtalet aviseras dessutom att effekterna av den kommande lagstiftningen ska utvärderas i syfte att se om ytterligare skärpningar är nödvändiga under valperioden. Mot bakgrund av det arbete som pågår finns det enligt utskottets uppfattning inte skäl för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motionerna 2022/23:270 (S) och 2022/23:2139 (S) yrkandena 23 och 24 om ökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel och om preventiva tvångsmedel. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet utgår från att regeringen i det arbete som pågår gör en noggrann avvägning mellan de brottsbekämpande myndigheternas behov av nya verktyg och skyddet för den personliga integriteten. Utskottet ser därför inget behov av ett sådant tillkännagivande som föreslås i motion 2022/23:2139 (S) yrkande 29 om att värna den personliga integriteten. Motionsyrkandet avstyrks.

Förundersökning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förundersökningsbegränsning, direktavskrivning och åtalsunderlåtelse.

Jämför reservation 5 (C).

Motionerna

Ulrika Liljeberg m.fl. (C) anför i kommittémotion 2022/23:863 yrkande 27 att möjligheterna till direktavskrivning, förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse bör begränsas, särskilt i fall där det finns ett tydligt brottsofferintresse.

I motion 2022/23:837 av Daniel Bäckström och Helena Lindahl (båda C) begärs att regeringen omgående ska vidta åtgärder som motverkar att polisanmälningar direktavskrivs.

Bakgrund

Förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse

Svensk rätt utgår från principen om obligatorisk åtalsplikt. Av 20 kap. 6 § rättegångsbalken (RB) följer att åklagaren är skyldig att väcka åtal för brott som hör under allmänt åtal, om inte annat är föreskrivet. Utgångspunkten är att åklagaren är skyldig att väcka åtal om bevisningen vid en objektiv bedömning är sådan att en fällande dom kan förväntas i domstol. Åtalsplikten är förenad med en motsvarande förundersökningsplikt. En förundersökning ska inledas så snart det på grund av angivelse eller annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har begåtts (23 kap. 1 § första stycket RB). En förundersökning behöver dock inte inledas, om det är uppenbart att brottet inte går att utreda (23 kap. 1 § andra stycket RB). Att en förundersökning inte behöver inledas i vissa andra fall följer av bl.a. 23 kap. 4 a § RB.

Reglerna om förundersökningsbegränsning i 23 kap. 4 a § RB är i huvudsak processekonomiskt motiverade undantag från förundersökningsplikten. En förundersökning får läggas ned bl.a. om det kan antas att åtal för brottet inte skulle komma att väckas till följd av bestämmelserna om åtalsunderlåtelse eller om särskild åtalsprövning samt något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts genom att förundersökningen läggs ned. Om det finns förutsättningar för att lägga ned en förundersökning redan innan en sådan har inletts får det beslutas att det inte ska inledas någon förundersökning (23 kap. 4 a § andra stycket RB).

Av 20 kap. 7 § RB framgår att åklagare i vissa fall får besluta att underlåta åtal för brott (åtalsunderlåtelse). Under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts får åtal underlåtas bl.a. om det kan antas att det aktuella brottet inte skulle leda till någon annan påföljd än böter eller om den misstänkte har begått något annat brott och det utöver påföljden för det brottet inte krävs någon påföljd med anledning av det föreliggande brottet (s.k. konkurrensfall).

Bestämmelserna om förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse gäller oberoende av den misstänktes ålder. För misstänkta under 21 år finns dock en särskild reglering i 8 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. I samma lag finns även utökade möjligheter att underlåta åtal genom straffvarning (17 §).

Direktavskrivning

Att en brottsutredande myndighet beslutar att avsluta handläggningen av ett anmält brott utan att inleda någon utredning kan kallas direktavskrivning (se

t.ex. Brottsförebyggande rådet, Sammanfattning handlagda brott 2020, s. 13). Sådana beslut kan fattas om det saknas förutsättningar för att inleda en förundersökning. Beslut kan också fattas med stöd av bestämmelsen om att en förundersökning inte behöver inledas om det är uppenbart att brottet inte går att utreda eller med stöd av bestämmelserna om förundersökningsbegränsning.

Pågående arbete

Regeringen beslutade den 22 juli 2021 kommittédirektiv om en skärpt syn på flerfaldig brottslighet (dir. 2021:56). Genom ett tilläggsdirektiv fick utredaren den 20 januari 2022 även i uppdrag att se över regelverket för förundersökningsbegränsning, åtalsunderlåtelse och direktavskrivning för att säkerställa att regelverket är effektivt och ändamålsenligt (dir. 2022:1).

Utredningen, som tog namnet Flerbrottsutredningen, överlämnade i januari 2023 betänkandet Skärpta straff för flerfaldig brottslighet (SOU 2023:1) till regeringen. Utredningen föreslår inte några lagändringar i fråga om åtalsunderlåtelse, förundersökningsbegränsning och direktavskrivning. Utredningen konstaterar att polis och åklagare måste ha möjlighet att styra användningen av tillgängliga utredningsresurser till de fall där de gör mest nytta för brottsbekämpningen i dess helhet. Utredningen bedömer att nuvarande bestämmelser är ändamålsenliga för att uppnå detta.

Betänkandet har skickats på remiss, och remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den 5 juni 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen har tidigare tillkännagett för regeringen att det behövs en översyn av regelverket för förundersökningsbegränsning, direktavskrivning och åtalsunderlåtelse (bet. 2018/19:JuU12, rskr. 2018/19:169 och bet. 2020/21:JuU25, rskr. 2020/21:289). Regeringen anger i skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 att tillkännagivandena är tillgodosedda genom tilläggsdirektivet till Flerbrottsutredningen och att de därmed är slutbehandlade. Utskottet gjorde inte någon annan bedömning än regeringen i sitt yttrande till konstitutionsutskottet över regeringens skrivelse (yttr. 2021/22:JuU5y).

I samband med att utskottet våren 2022 behandlade motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2021/22 föreslog utskottet ett nytt tillkännagivande till regeringen om att begränsa möjligheterna till förundersökningsbegränsning, direktavskrivning och åtalsunderlåtelse. Utskottet ansåg att det var positivt att en utredare hade fått i uppdrag att göra en översyn av regelverket och anförde bl.a. följande (bet. 2021/22:JuU24 s. 49):

Enligt utskottet är det angeläget att utredningens arbete bedrivs skyndsamt och att regeringen så snart som möjligt därefter återkommer till riksdagen med ett förslag som innebär att möjligheterna till förundersökningsbegränsning, direktavskrivning och åtalsunderlåtelse begränsas så att fler brott kan utredas och klaras upp. Detta gäller särskilt i de fall där det finns

ett tydligt brottsofferintresse. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har Flerbrottsutredningen, som bl.a. haft i uppdrag att se över reglerna för förundersökningsbegränsning, direktavskrivning och åtalsunderlåtelse, nyligen överlämnat sitt betänkande till regeringen. Betänkandet har skickats på remiss och remisstiden går ut den 5 juni 2023. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att nu föreslå något nytt tillkännagivande till regeringen om att begränsa möjligheterna till förundersökningsbegränsning, direktavskrivning och åtalsunderlåtelse. Utskottet avstyrker därför motionerna 2022/23:837 (C) och 2022/23:863 (C) yrkande 27.

Tvångsmedel under förundersökning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om husrannsakan och beslag.
Jämför reservation 6 (S).

Motionerna

Husrannsakan

Niels Paarup-Petersen (C) anser i motion 2022/23:359 yrkande 16 att polisens möjligheter enligt 20 a § polislagen att söka efter vapen i båtar och bilar bör utökas till att även omfatta förråd, garage och liknande.

I motion 2022/23:736 av Martin Melin och Lina Nordquist (båda L) efterfrågas en översyn av bestämmelsen i 28 kap. 6 § rättegångsbalken om tidsbegränsning för husrannsakan.

Beslag

Ardalan Shekarabi m.fl. (S) begär i kommittémotion 2022/23:2139 yrkande 34 att kriminellas tillgångar ska kunna beslagtas även utan koppling till ett specifikt brott.

Bakgrund

Husrannsakan i förundersökningar

Polisens befogenhet att göra husrannsakan regleras i första hand i rättegångsbalken (RB). En husrannsakan kan göras för att söka efter föremål (reell

husrannsakan) eller efter personer (personell husrannsakan). Ett grundläggande krav för att rättegångsbalkens bestämmelser om husrannsakan ska vara tillämpliga är att en förundersökning har inletts.

Om det finns anledning att anta att det har begåtts ett brott som kan ge fängelse, får enligt 28 kap. 1 § RB husrannsakan göras för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att ta reda på omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet eller om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken. Om det rör sig om husrannsakan hos någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet, gäller dock att åtgärden är tillåten endast om brottet har begåtts hos honom eller henne, om den misstänkte har gripits där eller om det annars finns synnerlig anledning att syftet med åtgärden kommer att uppnås.

Husrannsakan får göras i ett hus, rum eller slutet förvaringsställe. Om platsen utgör en lokal som är tillgänglig för allmänheten är kraven för åtgärden lägre än vad som framgår ovan. Det finns också särskilda regler när det gäller lokaler som brukar användas gemensamt av personer som kan antas ägna sig åt brottslig verksamhet (28 kap. 3 § RB).

En generell regel är att det får fattas beslut om husrannsakan endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (28 kap. 3 a § RB).

Enligt 28 kap. 6 § RB får husrannsakan inte utan särskilt skäl verkställas mellan kl. 21 och kl. 6.

Husrannsakan utanför förundersökningar

Polisens befogenhet att göra husrannsakan utanför förundersökningar regleras främst i polislagen (1984:387). Enligt 20 a § får en polis genomöka ett fordon eller en båt i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan påträffas och förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken.

Den 1 december 2021 infördes en ny bestämmelse i 20 b § polislagen som innebär att en polis i vissa fall också får bereda sig tillträde till ett gemensamt utrymme i eller i anslutning till ett flerbostadshus för att söka efter vapen eller andra farliga föremål (prop. 2020/21:216, bet. 2021/22:JuU2, rskr. 2021/22:18). Gemensamma utrymmen i flerbostadshus kan bl.a. vara trappuppgångar, källargångar, tvättstugor, cykelrum, soprum och garage. Enskilda utrymmen, t.ex. bostadslägenheter och privata förråd, omfattas inte.

Beslag

Beslag innebär att en brottsbekämpande myndighet tillfälligt tar om hand någon annans egendom. Syftet kan t.ex. vara att säkra föremål som kan ha betydelse för brottsutredningen eller att återställa det beslagtagna föremålet till

den rättmätiga ägaren. Som ett medel för att leta efter egendom som kan beslagtas används ofta husrannsakan.

Enligt 27 kap. 1 § RB får beslag beslutas i fyra olika situationer. Ett föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas

- ha betydelse för utredning om brott eller genomsökning på distans (bevisbeslag)
- ha tagits ifrån någon genom brott (återställandebeslag)
- vara förverkat på grund av brott (förverkandebeslag)
- ha betydelse för utredning om förverkande av utbyte av brottslig verksamhet enligt 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Förverkande av brottsvinster

Enligt 36 kap. 1 § brottsbalken ska utbyte av brott förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Sedan den 1 juli 2008 finns det i 1 b § även en möjlighet till s.k. utvidgat förverkande. Bestämmelsen innebär att det i vissa fall är möjligt att förverka även utbyte som kommer från annat brottsligt handlande än det som den tilltalade döms för och att det är tillräckligt att åklagaren uppfyller ett lägre ställt beviskrav när det gäller sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten. Den 1 juli 2016 infördes ändringar i bestämmelsen som innebär att möjligheterna att förverka utbyte av sådan inte närmare preciserad brottslig verksamhet utökades till att gälla vid fler brott (prop. 2015/16:155, bet. 2015/16:JuU28, rskr. 2015/16:239). Utvidgat förverkande kan enligt gällande rätt beslutas vid alla brott som har fyra års fängelse eller mer i straffskalan och som är av beskaffenhet att kunna ge utbyte. Utvidgat förverkande kan även beslutas vid t.ex. brott som har två års fängelse eller mer i straffskalan om brottet har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form.

Pågående arbete

Utredningen om preventiva tvångsmedel

Regeringen beslutade den 2 november 2021 kommittédirektiv om preventiva tvångsmedel för att förhindra allvarlig brottslighet (dir. 2021:102). Utredaren fick bl.a. i uppdrag att överväga i vilken utsträckning det ska införas utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel för att förhindra allvarlig brottslighet som förekommer inom ramen för kriminella nätverk. Utredaren fick vidare i uppdrag att överväga i vilken utsträckning det ska införas nya möjligheter för de brottsbekämpande myndigheterna att använda husrannsakan för att förhindra allvarlig brottslighet. Deluppdraget att se över frågan om utökade möjligheter till preventiv husrannsakan ska enligt ett tilläggsdirektiv slutredovisas senast den 13 oktober 2023 (dir. 2023:9).

2020 års förverkandeutredning

Regeringen beslutade den 17 juni 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lagstiftningen om förverkande och vissa därmed sammanhängande frågor. Utredningen, som tog namnet 2020 års förverkandeutredning, överlämnade i januari 2022 betänkandet Ny förverkandelagstiftning (SOU 2021:100) till regeringen.

Utredningen lämnar bl.a. följande förslag:

- Ett nytt kapitel i brottsbalken och en ny förfarandelag införs. Avsikten är att regelverket ska bli tydligare, enklare och effektivare för att göra det möjligt att ta brottsvinster och brottsverktyg i större utsträckning än vad som i dag är möjligt.
- En ny förverkandeform införs som innebär att det ska bli möjligt att ta brottsvinster från kriminella alldeles oavsett om det kan visas att någon har begått ett konkret brott.
- Möjligheterna att säkra brottsvinster förbättras genom att ett nytt generellt tvångsmedel, penningbeslag, införs. Tvångsmedlet gör det möjligt att säkra pengar, från t.ex. ett internetbedrägeri, som finns på gärningsmannens bankkonto. Förslaget syftar till att säkerställa att en brottsvinst inte ska försvinna utan i stället säkras för att sedan kunna förverkas.

Betänkandet har varit ute på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Av regeringens propositionsförteckning för våren 2023 framgår att regeringen avser att lämna en proposition om en ny förverkandelagstiftning i juni 2023.

Tidöavtalet

I Tidöavtalet (s. 18 f.) beskrivs hur Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna i ett samarbetsprojekt om kriminalitet kommer att utarbeta och genomföra politiska reformer för att bekämpa och förebygga brott samt öka tryggheten under valperioden 2022–2026. Under rubriken Mönsterbrytande åtgärder för att stoppa gängen anför följande om förverkande:

Nya förverkandeformer ska införas. Dels ska den lagstiftning som föreslås av förverkandeutredningen i SOU 2021:100 genomföras, men även ytterligare utredning ska tillsättas med uppgift att utvärdera de olika förverkandeformerna samt överväga huruvida de som deltar i, eller har samröre med, kriminella organisationer ska omfattas av en särskild förverkandegrund med omvänd bevisbörda, i enlighet med vad som gäller i andra västländer.

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med att utskottet våren 2021 behandlade motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 föreslog utskottet ett tillkännagivande till

regeringen om utökade möjligheter till husrannsakan. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2020/21:JuU25 s. 57):

Som framgår ovan pågår beredning av en departementspromemoria med förslag om att polisen ska ges en ökad möjlighet att i förebyggande syfte göra husrannsakan för att söka efter vapen eller andra farliga föremål. Regeringen har också aviserat att en proposition ska lämnas i september 2021. Utskottet anser att de förslag som lämnas i promemorian är ett steg i rätt riktning men inte tillräckligt. Förslagen ger t.ex. inte polisen möjlighet att i förebyggande syfte göra husrannsakan i bostäder. Tidigare hade polisen en möjlighet att genomföra husrannsakan i kända kriminella miljöer, s.k. tillhåll, utan att det fanns en skäligen misstanke om brott. Det finns enligt utskottet goda skäl för att polisen återigen ska ges en sådan möjlighet. I dag vet polisen ofta mycket väl vilka gängkonflikter som ligger bakom både skjutningar och sprängningar. Genom en ökad möjlighet till husrannsakan – även i lokaler som används som bostad – skulle exempelvis vapen som är tänkta att användas vid hämndaktioner kunna eftersökas och beslagt. Utskottet anser därför att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att ge polisen ökade möjligheter att göra husrannsakan i kända kriminella miljöer för att förebygga och förhindra bl.a. skjutningar och sprängningar. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:289). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

I samband med beredningen av proposition 2020/21:216 Nya regler om husrannsakan för att söka efter vapen och andra farliga föremål föreslog utskottet även ett tillkännagivande till regeringen om husrannsakan i enskilda lägenhetsförråd. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2021/22:JuU2 s. 11):

När polisen ges ökade möjligheter att göra husrannsakan i gemensamma utrymmen i flerbostadshus finns det en risk för att kriminella i stället väljer att gömma vapen på andra platser där polisens befogenheter är svagare. Det är också känt att enskilda lägenhetsförråd, både egna och andras, redan i dag används av kriminella för att gömma vapen, narkotika eller stöldgods. Det integritetsintrång som det innebär att få sitt förråd genomsökt torde dessutom inte vara större än vad det innebär att få sitt fordon genomsökt. Mot den bakgrunden anser utskottet att regeringen bör utreda frågan om att ge polisen befogenhet att i brottsförebyggande syfte söka efter vapen och andra farliga föremål i enskilda lägenhetsförråd. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:18). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

En motion om en översyn av bestämmelsen i 28 kap. 6 § RB om tidsbegränsning för husrannsakan behandlades av utskottet i betänkande 2019/20:JuU27. Utskottet fann inte skäl att ställa sig bakom förslaget och avstyrkte motionsyrkandet (s. 49). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:120).

Motioner om beslag och förverkande av brottsvinster behandlades senast av utskottet våren 2022 i betänkande 2021/22:JuU44. Utskottet föreslog ett tillkännagivande till regeringen om förbättrade möjligheter att förverka tillgångar från kriminella och anförde bl.a. följande (s. 9 f.):

Utskottet anser att möjligheterna att förverka tillgångar från grovt kriminella måste förbättras. Om t.ex. en större summa kontanter påträffas hos någon som saknar laglig inkomst, men som genom tidigare domar har dokumenterad koppling till systematiska narkotikabrott, bör pengarna kunna förverkas om innehavaren inte kan visa att de har erhållits på lagligt sätt. I praktiken handlar det om att införa ett slags omvänd bevisbörda när pengar och dyra tillgångar påträffas hos personer som bevisligen kan knytas till grov organiserad brottslighet. En liknande lagstiftning finns redan i andra jämförbara länder. Enligt utskottets mening bör regeringen snarast ge en utredare i uppdrag att komplettera betänkandet Ny förverkandelagstiftning (SOU 2021:100) med ett förslag som innebär att en sådan ordning kan införas också i Sverige. Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2022. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:252). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Utskottets ställningstagande

Efter riksdagens tidigare tillkännagivanden om utökade möjligheter till husrannsakan har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att överväga i vilken utsträckning det ska införas nya möjligheter för de brottsbekämpande myndigheterna att använda husrannsakan för att förhindra allvarlig brottslighet. Uppdraget ska redovisas senast den 13 oktober 2023. Utskottet anser att utredningens arbete inte bör föregripas och avstyrker därför motion 2022/23:359 (C) yrkande 16.

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och finner således inte skäl att ställa sig bakom förslaget i motion 2022/23:736 (L) om en översyn av bestämmelserna om tidsbegränsning för husrannsakan. Motionsyrkandet avstyrks.

Som framgår ovan har 2020 års förverkandeutredning lämnat förslag som bl.a. innebär att det ska bli möjligt att ta brottsvinster från kriminella alldeles oavsett om det kan visas att någon har begått ett konkret brott. Utredningens förslag har varit ute på remiss och regeringen har aviserat att en proposition om en ny förverkandelagstiftning ska lämnas till riksdagen i juni 2023. I Tidöavtalet aviseraras dessutom att ytterligare en utredning ska tillsättas med uppgift att bl.a. utvärdera de olika förverkandeformerna. Mot den bakgrunden finns det enligt utskottets uppfattning inte skäl för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motion 2022/23:2139 (S) yrkande 34. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Häktning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att genomföra häktningsförhandlingar via videolänk m.m.

Jämför reservation 7 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:955 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 7 efterfrågas en möjlighet att genomföra häktningsförhandlingar via videolänk. För att underlätta för Kriminalvården att planera beläggningen på häkten bör det enligt motionärerna även vara möjligt att placera häktade personer i arrest i samband med förhandlingar.

Bakgrund

Grundläggande regler om häktning

Reglerna om häktning finns i 24 kap. rättegångsbalken (RB). Enligt huvudregeln i 1 § första stycket förutsätts för häktning att någon är på sannolika skäl misstänkt för ett brott som kan ge fängelse i ett år eller mer. Dessutom krävs att det – med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet – finns risk för att den misstänkte avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara), genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollisionsfara) eller fortsätter sin brottsliga verksamhet (recidivfara).

Häktning får ske endast om skälen för detta uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (1 § tredje stycket). Om det kan antas att den misstänkte kommer att dömas endast till böter får häktning inte ske (1 § fjärde stycket).

Prövning av häktningsfrågan

Om det finns skäl att häkta en misstänkt får åklagaren besluta om anhållande (24 kap. 6 § RB). Frågan om häktning prövas av domstol efter en häktningsförhandling. Vid häktningsförhandlingen ska åklagaren och, om det inte finns synnerligt hinder, den anhållne vara närvarande (24 kap. 14 § RB).

Den som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska enligt 5 kap. 10 § RB infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls. Om det finns skäl för det, får rätten besluta att den som ska delta i ett sammanträde i stället ska delta genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring, dvs. på telefon eller genom videokonferens. Vid bedömningen av om det finns skäl att delta på telefon eller genom videokonferens ska rätten särskilt beakta bl.a. de kostnader eller olägenheter som skulle uppkomma om den som ska delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen. En person får inte delta på telefon eller genom

videokonferens om det är olämpligt med hänsyn till ändamålet med personens inställelse och övriga omständigheter.

Bestämmelsen i 5 kap. 10 § RB är generellt tillämplig för alla typer av sammanträden enligt rättegångsbalken, dvs. oavsett måltyp och instans. I förarbetena anges att det är naturligt att rätten vid bedömningen av om ett deltagande ska ske genom videokonferens tar stor hänsyn till parternas uppfattning i frågan. Parterna bör emellertid inte ha ett avgörande inflytande i fråga om formen för inställelsen, utan det bör vara rätten som har det yttersta ansvaret. Även om det som regel endast undantagsvis bör komma i fråga att kalla en part att, mot hans eller hennes vilja, delta genom videokonferens, bör det enligt regeringen finnas utrymme för rätten att besluta om ett sådant deltagande t.ex. om betydelsen av att parten infinner sig i rättssalen inte bedöms uppväga de kostnader eller olägenheter en sådan inställelse skulle medföra. Som exempel på ett sådant fall nämns omhåkningsförhandlingar. Transporter av frihetsberövade kräver stora personella och ekonomiska resurser och det kan även av säkerhetsskäl finnas anledning att minimera antalet sådana transporter, t.ex. när det finns risk för fritagning (prop. 2004/05:131 s. 95).

Placering av häktade

Huvudregeln är att den som är gripen eller anhållen ska tas i förvar (24 kap. 22 § RB). Med förvarstagande avses i detta sammanhang normalt placering i en polisarrest. Den som häktas ska enligt samma bestämmelse utan dröjsmål föras till ett häkte. Om det är av synnerlig vikt att den häktade förvaras på en annan plats, för utredning av brott som han eller hon är misstänkt för, får rätten på åklagarens begäran besluta att den häktade tills vidare inte ska föras till ett häkte. Sedan den som är häktad har förts till ett häkte får rätten eller åklagaren besluta att han eller hon ska föras till en plats utanför häktet, för förhör eller någon annan åtgärd. Enligt JO bör en transport från en arrest till ett häkte som regel ske samma dag som den berörde har häktats. I undantagsfall kan det vara acceptabelt att transporten dröjer till påföljande dag (JO 2016/17 s. 159, dnr 3315-2014).

Efter en inspektion av en arrest i mars 2019 uttalade JO att det inte är förenligt med lagstiftningen att häktade personer är tvungna att vistas i en arrest och att det är oacceptabelt att de förvaras där i situationer då det inte ska förekomma utan att rätten eller en åklagare har beslutat om det. Att personerna placerats i arrest hade inte något samband med behovet av utredningsåtgärder utan berodde på att Kriminalvården saknade kapacitet att ta emot dem. JO framhöll att det har direkta negativa konsekvenser för de häktade att vistas i en arrest eftersom det där saknas fysiska förutsättningar för att tillgodose deras rättigheter och behov (JO:s dnr O 13-2019).

Tidigare riksdagsbehandling

En liknande motion behandlades av utskottet i betänkande 2020/21:JuU25. Utskottet, som noterade att häktningsförhandlingar omfattas av rättegångsbalkens regler om deltagande genom videokonferens, fann inte skäl att ta något initiativ med anledning av motionen. Motionsyrkandet avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:289). Ett liknande yrkande behandlades även förenklat i betänkande 2021/22:JuU24.

Utskottets ställningstagande

Utskottet, som noterar att häktningsförhandlingar omfattas av rättegångsbalkens regler om deltagande genom videokonferens, finner inte skäl att ta något initiativ med anledning av motion 2022/23:955 (SD) yrkande 7. Motionsyrkandet avstyrks.

Vitnesskydd m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förstärkt vittnesskydd, sekretess för förundersökningar och en översyn av påföljden för rättegångsförseelse.

Jämför reservation 8 (SD) och 9 (V, C).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:953 av Richard Jomshof m.fl. (SD) anförs att regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att se över hur vittnesskyddet kan förbättras. Motionärerna anser att det bör finnas en grupp inom den del av polisen som är inriktad mot grov organiserad brottslighet som är specialutbildad för vittnesskydd. Denna grupp bör få ett helhetsansvar för vittnesskyddet.

Ulrika Liljeberg m.fl. (C) föreslår i kommittémotion 2022/23:863 yrkande 77 olika insatser för att fler människor ska våga vittna, bl.a. en översyn av de regler som begränsar möjligheterna att få vittnesskydd.

Ett förstärkt vittnesskydd efterfrågas även i motionerna 2022/23:1728 av Eva Lindh m.fl. (S) och 2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 17.

Eva Lindh m.fl. (S) anser i motion 2022/23:1724 att det finns ett behov av att se över lagstiftningen gällande möjligheten att utöka sekretessen för förundersökningar fram till rättegång. Enligt motionärerna är det ett problem att en förundersökning blir offentlig när åtal väcks eftersom det finns risk för att vittnen och brottsoffer hotas och att uppgifter ändras ända fram till rättegången. Ett liknande förslag framställs av Niels Paarup-Petersen (C) i motion 2022/23:359 yrkande 19.

I motion 2022/23:98 av Fredrik Kärrholm (M) efterfrågas en översyn av påföljden för rättegångsförseelse. Den som uttalar sig hotfullt eller kränkande under en förhandling bör enligt motionären i normalfallet dömas till fängelse.

Bakgrund

Allmänt om vittnen och vittnesförhör

Bestämmelser om vittnen finns i 36 kap. rättegångsbalken (RB). Den som ska höras som vittne ska vid vite kallas att infinna sig vid förhandling inför rätten (36 kap. 7 § RB). Innan vittnet hörs ska han eller hon uppge sitt fullständiga namn och, om det behövs, ålder, yrke och hemvist. Rätten ska också försöka klargöra om det finns några omständigheter, t.ex. vittnets förhållande till en part eller till saken, som kan ha betydelse för tilltron till vittnets berättelse (36 kap. 10 § RB).

Innan ett vittne lämnar sin berättelse ska vittnet avlägga ed. Den som är under 15 år får inte avlägga vittnesed. Om en nära anhörig till den tilltalade ska vittna i ett brottmål får den personen inte heller avlägga ed (36 kap. 3, 11 och 13 §§ RB).

Den 1 juli 2019 genomfördes vissa lagändringar om stärkt ordning och säkerhet i domstol som syftar till att domstolarna ska vara trygga och säkra miljöer för alla som vistas i deras lokaler (prop. 2018/19:81, bet. 2018/19:JuU23, rskr. 2018/19:227). Lagändringarna innebär bl.a. större möjligheter för rädda och utsatta brottsoffer och vittnen att delta genom videokonferens och att åhörare kan hänvisas till en sidosal av ordnings- eller säkerhetsskäl. En part eller åhörare som utsätter en förhörsperson för påtryckningar kan utvisas från rättssalen under ett förhör eller andra delar av ett sammanträde. En åhörare kan också i vissa fall avvisas helt från domstolens lokaler. Domstolarna ska därmed kunna genomföra sina sammanträden under ordnade och säkra former, och förhörspersonerna ska kunna lämna sina uppgifter utan att känna sig störda, hotade eller utsatta för påtryckningar. Påtryckningar innefattar, utöver öppna hot och trakasserier, även mer subtila åtgärder som t.ex. obehagliga gester, intensivt stirrande, frågor som visar att man vet var någon bor eller går i skolan, lyckönskningar inför vittnesmål eller anspelningar på repressalier. Sådant beteende kan upplevas som särskilt obehagligt och skrämmande om det kommer från personer som bär kläder eller symboler som anspelar på organiserad brottslighet eller ett våldskapital (prop. 2018/19:81 s. 88 och 94 f.).

Ett förbud mot spridning av bilder från rättegångar

För att öka tryggheten i rättssalen infördes den 1 juli 2020 ett förbud mot att sprida bilder från rättegångar (prop. 2019/20:88, bet. 2019/20:JuU39, rskr. 2019/20:260). I förarbetena anges att det är av central betydelse för rättskipningen att domstolarna kan genomföra sammanträden under ordnade former och att personer känner sig trygga när de befinner sig i rättssalen. Risken för

att bli uthängd med bild på exempelvis internet eller i sociala medier kan enligt regeringen medföra att någon inte vill medverka i en rättsprocess. Det riskerar i sin tur att påverka det grundläggande samhällsintresset av att kunna genomföra rättegångar och i förlängningen att klara upp brott.

Rättegångsförseelse m.m.

Den som vid ett sammanträde inför rätten stör förhandlingen eller bryter mot en ordningsregel eller ett förbud som har beslutats av rättens ordförande döms enligt 9 kap. 5 § RB till penningböter. Till samma straff döms den som muntligen inför rätten eller i en rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt. I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

Enligt 16 kap. 4 § brottsbalken är det straffbart som störande av förrättning att genom våldshandling eller oljud eller på något annat liknande sätt störa eller försöka hindra en domstolsförhandling. Straffet för störande av förrättning är böter eller fängelse i högst sex månader. I fråga om allvarigare överträdelse kan det även vara aktuellt att tillämpa andra bestämmelser i brottsbalken, t.ex. om hot mot tjänsteman.

Särskilt personsäkerhetsarbete

Polismyndigheten får enligt 2 a § polislagen (1984:387) bedriva särskilt personsäkerhetsarbete i fråga om vittnen och andra hotade personer. I samband med att bestämmelsen infördes anförde regeringen bl.a. att avsikten var att särskilt personsäkerhetsarbete skulle bedrivas i förhållande till en begränsad krets särskilt hotade personer som har rätt att stadigvarande vistas i landet. I första hand skulle arbetet bedrivas i förhållande till bevispersoner, dvs. misstänkta, tilltalade, målsägande och vittnen som medverkar i en rättegång eller förundersökning om grov eller organiserad brottslighet (prop. 2005/06:138 s. 13 f.). Åtgärder som kan vidtas är bl.a. rådgivning, skyddspaket med larmtelefon, bevakning, skyddat boende och ny identitet. I förordningen (2006:519) om särskilt personsäkerhetsarbete m.m. finns bestämmelser som reglerar förutsättningarna för sådant arbete. I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, finns bestämmelser om sekretess för uppgifter om verksamhet som avser särskilt personsäkerhetsarbete.

Utredningen om en stärkt rättsprocess och en ökad lagföring hade bl.a. i uppdrag att överväga åtgärder för att stärka skyddet av vittnen. Enligt utredningen finns det inte någon anledning att förändra lagstiftningen som reglerar Polismyndighetens personsäkerhetsarbete (SOU 2021:35 s. 444). I nuläget är verksamheten relativt oreglerad, vilket enligt utredningen skapar förutsättningar att anpassa skyddsåtgärderna till olika typer av situationer.

Vittnesstödsverksamhet m.m.

Brottsoffermyndigheten har tillsammans med Domstolsverket sedan 2001 regeringens uppdrag att gemensamt verka för att vittnesstödsverksamhet bedrivs vid samtliga tingsrätter och hovrätter. Arbetet genomförs i samarbete

med Brottsofferjouren Sverige. Brottsoffermyndigheten har det övergripande ansvaret för vittnesstödsverksamheten och ska bl.a. verka för att informera om samt kvalitetssäkra verksamheten. Genom Brottsofferfonden, som administreras av myndigheten, finansieras en betydande del av vittnesstödsverksamheten. Domstolsverket ska verka för att det finns praktiska förutsättningar för att bedriva vittnesstödsverksamhet på landets tingsrätter och hovrätter. Det handlar bl.a. om frågor om och hur vittnesstöden ska informeras om kommande förhandlingar, att domstolslokalerna utformas på ett sådant sätt att det finns särskilda rum för målsägande, vittnen och vittnesstöd samt att bistå med mallar och broschyrer med information om möjligheten till vittnesstöd. Tingsrätterna och hovrätterna ska tillhandahålla ändamålsenliga lokaler för vittnesstödsverksamheten. I kallelserna till förhandlingar informeras målsägande och vittnen om att vittnesstödsverksamheten finns.

I förundersökningskungörelsen (1947:948) finns sedan den 1 juli 2022 bestämmelser om att ett vittne som kallas till ett förhör har rätt till viss information, bl.a. om vilka organisationer som kan lämna stöd och hjälp (13 g §).

Sekretess för uppgifter i förundersökningar

Var och en har rätt att ta del av allmänna handlingar. Denna rätt får i undantagsfall begränsas i lag, bl.a. med hänsyn till intresset av att förebygga eller beivra brott (2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen). Pågående förundersökningar är med hänsyn till detta intresse i princip hemliga och omfattas av förundersökningssekretess enligt framför allt 18 kap. 1 § (skydd för det allmännas intresse av att förebygga och beivra brott) och 35 kap. 1 § OSL (skydd för enskilda i brottsutredningar).

I många förundersökningar kan det även förekomma uppgifter som omfattas av särskilda sekretessbestämmelser med generell räckvidd inom den offentliga förvaltningen, t.ex. sekretess till skydd för uppgifter om särskilt personsäkerhetsarbete (18 kap. 7 § och 35 kap. 11 § OSL), sekretess till skydd för uppgifter om förföljda personer m.m. (21 kap. 3 § OSL) och sekretess till skydd för den som har skyddad folkbokföring (21 kap. 3 a § OSL).

När en förundersökning har kommit så långt att någon skäligen misstänks för ett brott har den misstänkte rätt att fortlöpande, i den mån det kan ske utan men för utredningen, ta del av det som har förekommit vid förundersökningen (23 kap. 18 § RB). Som utgångspunkt hindrar sekretess inte att en part tar del av en handling eller annat material i ärendet (10 kap. 3 § OSL). En sådan handling eller sådant material får dock inte lämnas ut till parten i den utsträckning det är av synnerlig vikt att en sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. Sekretess kan dock aldrig hindra att en part i ett mål eller ärende tar del av en dom eller ett beslut i målet eller ärendet. Inte heller innebär sekretess någon begränsning i en parts rätt att få del av alla omständigheter som läggs till grund för avgörande i ett mål eller ärende.

I domstolen gäller, i motsats till vad som gäller under förundersökningen, en stark presumtion för offentlighet. Uppgifter som varit sekretessbelagda

under förundersökningen blir därför som huvudregel offentliga när de lämnas över till domstolen i samband med att åtal väcks. Förhandlingsoffentligheten ska säkerställa allmänhetens möjlighet till insyn i domstolarnas verksamhet och är avsedd att fungera som en garanti för att också övriga principer, bl.a. allas likhet inför lagen, följs i domstolarna. Offentligheten vid en domstol får begränsas endast genom lag eller – i vissa fall – efter bemyndigande i en lag. I offentlighets- och sekretesslagen finns också, precis som under förundersökningen, bestämmelser som kan begränsa allmänhetens insyn i brottmålsprocessen i domstol. Rätten får också besluta om att en förhandling ska hållas bakom stängda dörrar, om det kan antas att det vid en förhandling kommer att läggas fram en uppgift för vilken det hos domstolen gäller sekretess och det bedöms vara av synnerlig vikt att uppgiften inte röjs.

Den 1 oktober 2023 träder nya bestämmelser i kraft som innebär stärkt sekretess i domstol för kontaktuppgifter till enskilda (prop. 2021/22:186, bet. 2021/22:JuU46, rskr. 2021/22:454 och bet. 2022/23:JuU7, rskr. 2022/23:133). Enligt 35 kap. 12 a § OSL ska sekretess gälla hos en domstol i ett brottmål för en uppgift som rör en enskild, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider men och uppgiften avser

- bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysningar om var han eller hon bor stadigvarande eller tillfälligt
- telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med honom eller henne
- personnummer.

Motsvarande sekretess ska gälla i ett tvistemål om enskilt anspråk i anledning av brott och i ett ärende som rör brott. Sekretessen ska inte gälla för en uppgift som rör den som är tilltalad eller svarande. Sekretessen ska bestå hos de myndigheter som för över sekretesskyddade kontaktuppgifter till en domstol (35 kap. 7 § OSL).

Utökade möjligheter att använda berättelser som lämnats vid tidiga förhör

Den 1 januari 2022 infördes nya bestämmelser om tidiga förhör (prop. 2020/21:209, bet. 2021/22:JuU6, rskr. 2021/22:37). För att göra handläggningen av framför allt stora brottmål mer modern, flexibel och effektiv utökades möjligheterna att använda t.ex. inspelade polisförhör som bevis i domstol. Lagändringarna bedömdes kunna ge mer tillförlitlig bevisning och bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar. Samtidigt förutsågs en minskad påfrestning på förhörspersoner och en minskad risk för att vittnen och brottsoffer utsätts för hot eller andra påtryckningar i syfte att få dem att ta tillbaka eller ändra sina uppgifter inför huvudförhandlingen i domstol.

En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring

Den 1 juli 2022 infördes en möjlighet till straffflintring vid medverkan i utredningen av någon annans brott (s.k. kronvittnen). Möjligheten infördes för att öka incitamenten för misstänkta och tilltalade att samarbeta med de brottsbekämpande myndigheterna (prop. 2021/22:186, bet. 2021/22:JuU35, rskr. 2021/22:347). Samtidigt genomfördes även andra lagändringar för att stärka rättsprocessen och öka lagföringen, bl.a. skärpta straff för övergrepp i rättssak och sekretess för uppgifter om var den befinner sig som deltar i ett sammanträde inför rätten genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring.

Pågående arbete

Regeringen beslutade den 19 december 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder som syftar till att vända utvecklingen med ett ökande gängvåld, bryta tystnadskulturen och stärka och effektivisera rättsprocessen (dir. 2022:141). Utredaren ska bl.a.

- föreslå ett system med anonyma vittnen
- analysera tillämpningen av bestämmelserna om straffflintring vid medverkan i utredningen av någon annans brott (kronvitnesssystemet) och regleringen av tidiga förhör och ta ställning till om reglerna behöver ändras i något avseende
- ta ställning till vissa sammanhängande frågor om sekretess och tilltrobevisning.

Enligt direktiven ska utredaren bl.a. analysera om det är lämpligt att utöka sekretessen i domstol för uppgifter i förundersökningen. Utredaren ska särskilt bedöma om det är motiverat med en fortsatt förundersökningssekretess för innehållet i förundersökningsprotokollet under delar av domstolsprocessen, t.ex. fram till huvudförhandlingen eller till dess att målet avgjorts i tingsrätten.

Uppdraget att föreslå ett system med anonyma vittnen ska redovisas senast den 2 oktober 2023. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 28 april 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2019 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att ytterligare åtgärder bör vidtas för att stärka skyddet för vittnen. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2018/19:JuU12 s. 67):

Det förekommer att den som anmäler ett brott eller vittnar utsätts för hot och våld, vilket är ytterst allvarligt. Utöver att skärpa straffen för övergrepp i rättssak behövs därför fler insatser. Den långsiktiga målsättningen ska vara att alla vittnen kan lita på att det skydd samhället kan erbjuda är tillräckligt. Utskottet anser därför att arbetet med vittnesskydd bör förstärkas. Skyddsåtgärder bör utvecklas och sättas in i fler fall än i dag. Befintliga skyddsåtgärder bör utvärderas. Det finns också behov av förbättrad information till vittnen och av att utveckla polisens arbete med risk- och

hotbedömningar. Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:169). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Våren 2021 föreslog utskottet ett nytt tillkännagivande till regeringen om att ytterligare åtgärder ska vidtas för att stärka skyddet av vittnen. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2020/21:JuU25 s. 78):

Enligt utskottet har polisens arbete med personsäkerhet och vittnesskydd en grundläggande betydelse för att skydda vittnen och målsägande som riskerar att utsättas för allvarliga repressalier. Utskottet anser därför att polisen ska ges möjlighet att inte bara stå för personskyddet utan att även, under en begränsad tid, ta över ansvaret för den utsatte på ett mer övergripande sätt. Ansvaret för denna ibland mycket kvalificerade säkerhetsuppgift ligger i dag på kommunerna. Utskottet anser vidare att möjligheterna till vittnesskydd bör utökas och förbättras. Vittnesskyddsprogrammet behöver byggas ut och även omsättas på europeisk nivå eftersom den som vittnar mot organiserad brottslighet kan behöva skydd i ett annat land. För att öka tryggheten för vittnen bör det också bli enklare att vittna från annan ort. Det är enligt utskottet viktigt att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag som tillgodoser det anförda. Det finns därför skäl för riksdagen att åter rikta ett tillkännagivande till regeringen om att stärka skyddet av vittnen.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:289). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Utskottet föreslog även våren 2022 ett tillkännagivande till regeringen om att ytterligare åtgärder ska vidtas för att stärka skyddet av vittnen. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2021/22:JuU24 s. 70):

Utskottet anser att det är viktigt att åtgärder vidtas för att människor ska våga vittna. Riksdagen har också, på förslag av utskottet, vid två tidigare tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om att vidta åtgärder för att stärka skyddet av vittnen. Som framgår ovan har Utredningen om en stärkt rättsprocess och en ökad lagföring nu lämnat vissa förslag om ett förbättrat stöd och skydd för vittnen, och regeringen har också nyligen beslutat om en lagrådsremiss. Enligt utskottets uppfattning är detta ett steg i rätt riktning men mer måste göras för att stärka vittnesskyddet. Som utskottet tidigare uttalat har polisens arbete med personsäkerhet och vittnesskydd en grundläggande betydelse för att skydda vittnen och målsägande som riskerar att utsättas för allvarliga repressalier. Möjligheterna till vittnesskydd måste därför utökas och förbättras. Utredningen har emellertid inte lämnat några förslag som rör Polismyndighetens arbete med skydd för förhörspersoner. Det finns därför anledning för riksdagen att rikta ett nytt tillkännagivande till regeringen om att snarast vidta åtgärder för att stärka skyddet av vittnen i enlighet med det som riksdagen tidigare har gett regeringen till känna i denna fråga.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Motioner om sekretess för uppgifter i förundersökningar behandlades senast av utskottet i betänkande 2021/22:JuU24. Motionerna avstyrktes med hänvisning till pågående beredning (s. 70 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är viktigt att åtgärder vidtas för att människor ska våga vittna. Riksdagen har också, på förslag av utskottet, vid tre tidigare tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om att vidta åtgärder för att stärka skyddet av vittnen. Som framgår ovan är tillkännagivandena inte slutbehandlade, och regeringen har nyligen gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder som syftar till att vända utvecklingen med ett ökande gängvåld, bryta tystnadskulturen och stärka och effektivisera rättsprocessen. Utredaren ska bl.a. föreslå ett system med anonyma vittnen och analysera om det är lämpligt att utöka sekretessen i domstol för uppgifter i förundersökningen. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl för riksdagen att nu göra ytterligare ett tillkännagivande till regeringen om att stärka skyddet av vittnen. Utskottet avstyrker därför motionerna 2022/23:359 (C) yrkande 17, 2022/23:863 (C) yrkande 77, 2022/23:953 (SD) och 2022/23:1728 (S).

Mot bakgrund av det arbete som pågår finner utskottet inte heller skäl att ställa sig bakom förslagen i motionerna 2022/23:359 (C) yrkande 19 och 2022/23:1724 (S) om att utöka sekretessen för förundersökningar. Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet är vidare inte berett att ta något initiativ till en översyn av påföljden för rättegångsförseelse. Utskottet avstyrker därför även motion 2022/23:98 (M).

Snabbare lagföring m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. snabbare lagföring, förenklad delgivning och dokumentation av polisförhör.

Jämför reservation 10 (S) och 11 (C).

Motionerna

Snabbare lagföring

I kommittémotion 2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 26 anförs att metoden med snabbare lagföring har visat sig mycket framgångsrik och ska finnas i hela landet.

I motion 2022/23:427 av Staffan Eklöf (SD) anförs att reglerna för delgivning bör ändras så att ett intyg som möjliggör förenklad delgivning gäller under längre tid än i dag och för flera mål under den tiden.

Dokumentation av polisförhör m.m.

Ulrika Liljeberg m.fl. (C) anser i kommittémotion 2022/23:863 yrkande 31 att polisförhör regelmässigt bör dokumenteras genom ljud- och bildupptagning.

Mathias Tegnér (S) begär i motion 2022/23:497 yrkande 4 att regeringen ska överväga om det behövs förändringar av den processrättsliga omedelbarhetsprincipen.

Bakgrund

Snabbare lagföring

Den 1 januari 2023 infördes nya bestämmelser i bl.a. rättegångsbalken (RB) och delgivningslagen (2010:1932) som syftar till att utveckla och göra lagföringsprocessen mer effektiv (prop. 2021/22:279, bet. 2022/23:JuU2, rskr. 2022/23:16). I propositionen anfördes att den försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål som pågått sedan januari 2018 har visat positiva resultat och lett till både snabbare lagföring och bättre kvalitet i brottsutredningarna. De föreslagna lagändringarna möjliggör ett permanent snabbförfarande i brottmål och att andra åtgärder vidtas för snabbare lagföring av brott.

Lagändringarna handlar bl.a. om

- ett krav på tingsrätterna att avgöra brottmål skyndsamt om brottet har ingått i ett särskilt snabbförfarande under utredningen
- att tillgänglighetsdelgivning införs som ett permanent delgivningssätt och utvecklas till att innefatta även handlingar som är omedelbart tillgängliga
- förenklad delgivning i fler fall
- uppdelad handläggning av åtal och därmed deldom i större omfattning
- snabbare delgivning av misstanke mot den som är under 18 år
- effektivare hantering av strafföreläggande.

När det gäller förenklad delgivning innebär lagändringarna bl.a. att tidsfristen som reglerar när delgivningssättet kan användas för stämning och andra handlingar i ett brottmål förlängs från tio veckor till sex månader sedan det att information lämnades till den tilltalade om att förenklad delgivning kan komma att användas i tingsrätten (33 kap. 6 § RB).

I Sveriges Domstolars regleringsbrev för budgetåret 2023 anges att Domstolsverket ska redovisa hur införandet av ett permanent snabbförfarande i brottmål (snabbare lagföring) fortskrider.

Utökade möjligheter att använda tidiga förhör m.m.

Prövningen av ett mål i domstol utgår från principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Principerna kom till i samband med att rättegångsbalken infördes, och av dem följer att ett mål som huvudregel ska avgöras vid en muntlig och koncentrerad huvudförhandling där parterna lägger fram sina bevis och argument omedelbart inför rätten och att rätten får grunda sin dom endast på vad som förekommit vid förhandlingen.

Principerna om muntlighet, omedelbarhet och koncentration har under åren försetts med flera undantag. Några av dessa undantag kom till 2008 genom reformen En modernare rättegång, den s.k. EMR-reformen (prop.

2004/05:131). Det huvudsakliga syftet med reformen var att skapa en modern rättegångsordning som uppfyller kraven på en rättssäker, effektiv och ändamålsenlig handläggning av mål och ärenden. Reformen innebar bl.a. ökade möjligheter att avgöra enklare brottmål utan huvudförhandling och att förhör i tingsrätten med vittnen och andra som huvudregel ska dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning som, vid överklagande, kan användas i hovrätten. Genom EMR-reformen mjukades även kravet på muntlighet upp genom att det infördes en möjlighet att, när det är lämpligt, hänvisa till handlingar i målet.

I utvärderingen av EMR-reformen bedömde regeringen att reformen hade fallit väl ut och att teknikanvändningen i domstolarna effektiviserat handläggningen (prop. 2015/16:39). För att ta till vara de positiva erfarenheterna av att använda tekniken med ljud och bild infördes under 2016 vissa ytterligare undantag från kraven på muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Bland annat utökades möjligheterna för förhörspersoner som infunnit sig vid en inställd huvudförhandling att lämna sina uppgifter vid det tillfället och inte behöva komma tillbaka till domstolen vid ett senare tillfälle. Vidare gavs hovrätten utökade möjligheter att avgöra brottmål utan huvudförhandling och det gjordes tydligare att möjligheten i hovrätten att lägga fram bevisning genom att hänvisa till handlingar i målet även inbegriper ljud- och bildupptagningar av förhör. Det övergripande syftet med förändringarna var att göra det möjligt att i större utsträckning anpassa handläggningen av mål och ärenden till förhållandena i det enskilda fallet.

Grundläggande bestämmelser om möjligheten att spela in förhör under en förundersökning med ljud eller med både ljud och bild infördes i rättegångsbalken 2017 (prop. 2016/17:68). Det är inte obligatoriskt att spela in förhör, utan avsikten är att detta ska göras i de fall det anses motiverat. Vid bedömningen av om ett förhör bör dokumenteras genom en ljudupptagning eller en ljud- och bildupptagning ska brottets beskaffenhet, utsagens förväntade betydelse och den hördes personliga förhållanden särskilt beaktas (23 kap. 21 b § RB).

Den 1 januari 2022 trädde nya bestämmelser i kraft som innebär utökade möjligheter att använda berättelser som lämnats vid tidiga förhör (prop. 2020/21:209, bet. 2021/22:JuU6, rskr. 2021/22:37). Syftet med lagändringarna är att göra handläggningen av framför allt stora brottmål mer modern, flexibel och effektiv. Det handlar bl.a. om utökade möjligheter att

- tillåta berättelser från förhör inför en brottsbekämpande myndighet som bevis
- ta upp bevis i domstol före huvudförhandling, t.ex. i stora brottmål eller om det kan antas få betydelse för frågan om att häva ett häktningsbeslut eller restriktioner
- använda vittnesattester som bevis.

I samband med lagändringarna gjorde riksdagen efter förslag från utskottet två tillkännagivanden till regeringen om utökade möjligheter att dels använda

vittnesattester som bevis, dels åberopa berättelser från förhör inför en brottsbekämpande myndighet som bevis (rskr. 2021/22:37). Utskottet föreslog även ett tillkännagivande till regeringen om utökade möjligheter att ta upp bevis i domstol under förundersökningen och förberedelsen i brottmål. Ledamöterna från Socialdemokraterna, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig mot förslaget. Reservanterna ansåg att regeringens förslag var väl avvägt och var därför inte beredda att ställa sig bakom ett tillkännagivande om utökade möjligheter att ta upp bevis i domstol före huvudförhandling (bet. 2021/22:JuU6 s. 19). Riksdagen biföll reservationen (rskr. 2021/22:37).

Pågående arbete

Regeringen beslutade den 19 december 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder som syftar till att vända utvecklingen med ett ökande gängvåld, bryta tystnadskulturen och stärka och effektivisera rättsprocessen (dir. 2022:141). Utredaren ska bl.a.

- undersöka hur reglerna om tidiga förhör har fungerat i praktiken och analysera om reformen har gett önskad effekt
- bedöma om möjligheterna att åberopa vittnesattester och tidiga förhör inför en brottsbekämpande myndighet som bevis i domstol bör utökas ytterligare och, oavsett ställningstagande, lämna ett förslag på hur en sådan reglering kan utformas
- föreslå eventuella andra ändringar eller åtgärder som är nödvändiga för att uppnå önskad effekt i regleringarna
- lämna de förslag till författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga.

Uppdraget ska i dessa delar redovisas senast den 28 april 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

En motion om att polisförhör regelmässigt bör dokumenteras genom ljud- och bildupptagning behandlades av utskottet i betänkande 2021/22:JuU24. Utskottet var inte berett att ta något initiativ till ändringar i de bestämmelser som reglerar möjligheten att spela in förhör under en förundersökning med ljud och bild och avstyrkte motionen (s. 57). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

I samma betänkande behandlade utskottet även en motion om att reglerna för delgivning bör ändras så att förenklad delgivning kan användas i större utsträckning. Motionen avstyrktes med hänvisning till pågående arbete (s. 74). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

Utskottets ställningstagande

Den 1 januari 2023 infördes nya bestämmelser i bl.a. rättegångsbalken och delgivningslagen som möjliggör snabbare lagföring av brott. Som framgår ovan har regeringen gett Domstolsverket i uppdrag att redovisa hur införandet av snabbförfarandet fortskrider. Mot denna bakgrund saknas enligt utskottets uppfattning skäl för riksdagen att ta något initiativ med anledning av förslagen i motion 2022/23:2139 (S) yrkande 26 om snabbare lagföring och motion 2022/23:427 (SD) om förenklad delgivning. Motionsyrkandena avstyrks.

Nya bestämmelser som innebär utökade möjligheter att använda berättelser som lämnats vid tidiga förhör trädde i kraft den 1 januari 2022. Som framgår ovan har regeringen nyligen gett en särskild utredare i uppdrag att analysera regleringen av tidiga förhör och ta ställning till om reglerna behöver ändras i något avseende. Utskottet anser att utredningens arbete inte bör föregripas och avstyrker därför motion 2022/23:497 (S) yrkande 4 om förändringar av den processrättsliga omedelbarhetsprincipen.

Utskottet är inte heller berett att ta något initiativ till ändringar i de bestämmelser som reglerar möjligheten att spela in förhör under en förundersökning med ljud och bild. Utskottet avstyrker därför även motion 2022/23:863 (C) yrkande 31.

Rättsliga biträden, rättegångskostnader m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ersättning till rättsliga biträden i brottmål, rätten till målsägandebiträde, ansökningsavgift i mål om äktenskapsskillnad och ersättning för rättegångskostnader.

Jämför reservation 12 (C), 13 (V, C) och 14 (C).

Motionerna

Ersättning till rättsliga biträden i brottmål

Ulrika Liljeberg m.fl. (C) efterfrågar i kommittémotion 2022/23:863 yrkande 47 en bred översyn av reglerna om ersättning till rättsliga biträden i brottmål för att åstadkomma en effektiv kostnadskontroll.

I motion 2022/23:517 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD) efterfrågas en översyn i syfte att återfallsförbrytare som kan klassas som yrkeskriminella som regel ska anses skyldiga att betala för sin offentliga försvarare.

Rätten till målsägandebiträde

I partimotion 2022/23:1673 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 67 begärs en utvärdering av 2018 års lagändring om mer restriktiva regler för förordnande av målsägandebiträde i överrätt i syfte att fler målsägande ska ha rätt till sådant

biträde. Liknande förslag framställs i kommittémotionerna 2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 46 och 2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 22.

Märta Stenevi m.fl. (MP) föreslår i partimotion 2022/23:2277 yrkande 85 att sexualbrottsoffers rätt till målsägandebiträde ska stärkas.

Ansökningsavgift i mål om äktenskapsskillnad

Martina Johansson m.fl. (C) anför i kommittémotion 2022/23:881 yrkande 3 att regeringen bör se över möjligheten att ta bort avgiften för ansökan om skilsmässa.

Ersättning för rättegångskostnader

I motion 2022/23:445 av Mats Green (M) anføres att en enskild som får rätt mot en myndighet bör få ersättning för sina rättegångskostnader och att regeringen bör utreda de rättsliga och ekonomiska förutsättningarna för detta.

Bakgrund

Ersättning till rättsliga biträden i brottmål

Offentliga försvarare och målsägandebiträden har rätt till skäligen ersättning för arbete, tidspållan och utlägg som uppdragen kräver. Ersättningen för arbete ska bestämmas med utgångspunkt i den tidsåtgång som är rimlig med hänsyn till uppdragets art och omfattning och med tillämpning av en timkostnadsnorm som regeringen meddelat. När ersättningen bestäms ska i vissa fall en taxa tillämpas.

Riksrevisionen har granskat om tingsrätterna och Domstolsverket utövar en betryggande kontroll över hanteringen av ersättning till offentliga försvarare och målsägandebiträden i brottmål. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Ersättning till rättsliga biträden i brottmål – allvarliga brister i uppföljning och kontroll (RiR 2021:27). Granskningen visar att tingsrätterna inte utövar en betryggande kontroll över hanteringen av ersättningen. Det beror enligt Riksrevisionen framför allt på att den interna kontrollen inte är ändamålsenligt utformad. Systemet för att hantera ersättningen är föråldrat och inte heller utformat så att det bidrar till en god hushållning med statens medel. Riksrevisionen lämnar med anledning av granskningen ett antal rekommendationer till regeringen och Domstolsverket. Enligt Riksrevisionen bör hela regelverket för ersättning till rättsliga biträden i brottmål ses över.

Regeringen överlämnade den 10 februari 2022 skrivelse 2021/22:109 Riksrevisionens rapport om ersättning till rättsliga biträden i brottmål till riksdagen. Regeringen framhåller att den sedan flera år vidtagit en rad åtgärder för att dämpa kostnadsutvecklingen och förbättra kontrollsystemet. Regeringen instämmer därför inte i Riksrevisionens bedömning att regeringen tidigare borde ha tagit initiativ till att förbättra systemet för ersättning och analysera kostnadsutvecklingen. Under senare tid har regeringen vidtagit ytterligare

åtgärder. Det handlar bl.a. om ett analysuppdrag till Domstolsverket, en förordningsändring som innebär att åklagare i större utsträckning ska yttra sig över ersättningsanspråk och att Justitiekanslern tillförs resurser för att bedriva en utökad tillsyn.

I samband med att utskottet våren 2022 behandlade regeringens skrivelse föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om en översyn av hela regelverket för ersättning till rättsliga biträden i brottmål. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2021/22:JuU19 s. 10):

Utskottet anser, i likhet med Riksrevisionen, att det är hög tid att se över hela regelverket för ersättning till rättsliga biträden i brottmål. De särskilda punkter som Riksrevisionen pekar på, bl.a. möjligheterna att utöka brottmålstaxans tillämpningsområde, bör ingå i översynen. Dessutom måste åtgärder vidtas för att rätta till de allvarliga brister som Riksrevisionen uppmärksammat i domstolarnas hantering av biträdesersättningar. Ett nytt system för ersättningsanspråken bör införas och utformas på ett sätt som gör att kontroll och granskning sker rutinmässigt och att det är enkelt att upptäcka fusk och dubbeldebitering. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:294). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Kostnader för offentliga försvarare

Försättningarna för att en offentlig försvarare ska utses regleras i 21 kap. 3 a § rättegångsbalken (RB). En offentlig försvarare ska på begäran utses för en person som är anhållen eller häktad. En offentlig försvarare ska också på begäran utses för den som är misstänkt för ett brott där det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader. Därutöver ska en offentlig försvarare utses om det är tveksamt vilken påföljd som ska väljas och det finns anledning att döma till någon annan påföljd än böter, villkorlig dom eller sådana påföljder i förening. Även utredningen om brottet kan göra att den misstänkte är i behov av en försvarare. Om det i övrigt finns särskilda skäl med hänsyn till den misstänktes personliga förhållanden eller till det som målet rör ska en offentlig försvarare också utses. Om en misstänkt inte har fyllt 18 år ska en offentlig försvarare utses oavsett vilket brott det är fråga om såvida det inte är uppenbart att den unge saknar behov av försvarare (24 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare).

Av 31 kap. 1 § RB framgår att om den tilltalade döms för brottet i ett mål där åklagaren för talan ska den tilltalade ersätta staten för det som betalats av allmänna medel i ersättning till försvarare. Den tilltalade ska också ersätta staten för kostnaden för att hämta honom eller henne till rätten och för kostnaden för provtagning och analys av blod, urin och saliv som avser honom eller henne och som har gjorts för utredning om brottet. Ersättningsskyldigheten omfattar dock inte kostnader som inte skäligen varit motiverade för utredningen eller kostnader som vållats genom vårdslöshet eller försummelse av någon annan än den tilltalade, hans eller hennes ombud eller försvarare som utsetts av honom eller henne. Ersättningskyldigheten omfattar inte heller det

som betalats i ersättning till en försvarare för utlägg för tolkning av en överläggning med den tilltalade.

Den tilltalade är som huvudregel inte skyldig att betala mer av kostnaden för försvararen än vad han eller hon skulle ha fått betala i rättshjälpsavgift vid rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1996:1619). Det som sägs i den lagen om kostnad för rättshjälpsbiträde gäller i stället kostnad för offentlig försvarare.

Hur rättshjälpsavgiften beräknas framgår av 23 och 38 §§ rättshjälpslagen. Återbetalningsskyldigheten avser därmed vissa procent av kostnaderna för den offentliga försvararen. Den som har ett ekonomiskt underlag som överstiger 260 000 kronor kan inte få rättshjälp (6 § rättshjälpslagen). En tilltalad som fälls enligt åtalet och har ett ekonomiskt underlag som överstiger det beloppet ska därför ersätta hela kostnaden för den offentliga försvararen, om det inte finns skäl för jämkning enligt 31 kap. 1 § fjärde stycket RB. Enligt den bestämmelsen får det belopp som den tilltalade ska betala sättas ned helt eller delvis, om det finns skäl till det med hänsyn till den tilltalades brottslighet eller hans eller hennes personliga och ekonomiska förhållanden.

Rätten till målsägandebitråde

När en förundersökning har inletts eller återupptagits ska, enligt 1 § lagen (1988:609) om målsägandebitråde, ett särskilt biträde för målsäganden (målsägandebitråde) förordnas i mål om

- sexualbrott enligt 6 kap. brottsbalken, om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av ett sådant biträde
- brott mot liv eller hälsa enligt 3 kap. brottsbalken eller brott mot frihet och frid enligt 4 kap. brottsbalken, på vilket fängelse kan följa, eller om brottet rör rån enligt 8 kap. 5 eller 6 § brottsbalken eller försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott, om det med hänsyn till målsägandens personliga relation till den misstänkte eller andra omständigheter kan antas att målsäganden har behov av ett sådant biträde
- annat brott på vilket fängelse kan följa, om det med hänsyn till målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter kan antas att målsäganden har ett särskilt starkt behov av ett sådant biträde.

Målsägandebiträdets uppgifter regleras i 3 § i samma lag. Målsägandebiträdet ska ta till vara målsägandens intressen i målet samt lämna stöd och hjälp till målsäganden. Målsägandebiträdet ska även hjälpa målsäganden med att föra talan om enskilt anspråk med anledning av brottet, om inte åklagaren gör detta.

Den 1 juli 2018 infördes en ny bestämmelse, 1 a §, i lagen om målsägandebitråde (prop. 2017/18:86, bet. 2017/18:JuU24, rskr. 2017/18:288). Enligt den bestämmelsen ska målsägandebiträdets förordnande inte längre per automatik kvarstå i överrätt, utan det löper ut när tiden för att överklaga domen i målet har gått ut. Om åklagaren eller den tilltalade har överklagat domen i ansvarsdelen ska ett målsägandebitråde förordnas i högre rätt under de förutsättningar

som anges i 1 §. Vid bedömningen av om målsäganden har behov av ett målsägandebitråde i högre rätt ska det även beaktas om målsäganden ska höras, vad som ska prövas i fråga om enskilt anspråk och om det finns något annat särskilt skäl som innebär att målsäganden har behov av ett biträde. I förarbetena till bestämmelsen anges att behovet av målsägandebitråde i hovrätten har minskat på grund av reformen En modernare rättegång. Reformen har lett till att målsäganden sällan deltar personligen i huvudförhandlingen i hovrätten och att den funktion som målsägandebiträdet kan fylla i hovrätten många gånger är begränsad (prop. 2017/18:86 s. 1).

Den 16 september 2021 gav regeringen Domstolsverket i uppdrag att göra en utvärdering av 2018 års lagändring. Domstolsverket redovisade uppdraget den 11 maj 2022 i rapporten Regeringsuppdrag: En utvärdering av rätten till målsägandebitråde i överrätt (Ju2022/01692). Utvärderingen visar att de årliga kostnaderna för målsägandebiträden i hovrätterna under perioden 2016–2021 hade minskat med ca 50 procent. Hovrätterna anser att reformen har inneburit en effektivare hantering av hovrättsprocessen och att målsägandenas intressen tas till vara eftersom det i de flesta mål saknas behov av ett målsägandebitråde. Åklagarmyndigheten, Sveriges advokatsamfund och Brottsoffermyndigheten anser att lagändringen har fått en negativ påverkan på många brottsoffers upplevelse av hovrättsprocessen och att lagstiftningen inte i tillräcklig utsträckning tillgodoser brottsoffers behov av stöttning och information.

Ansökningsavgift i mål om äktenskapskillnad

Bestämmelser om avgifter för ansökningar i allmän domstol finns i förordningen (1987:452) om avgifter vid de allmänna domstolarna. Ansökningsavgiftens storlek framgår av en bilaga till förordningen. Enligt bilagan ska en avgift om 900 kronor tas ut när någon inleder ett ärende om äktenskapskillnad.

Den nuvarande avgiftsnivån infördes 2014. I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 4 s. 57) konstaterade regeringen att de svenska domstolsavgifterna i ett europeiskt perspektiv var mycket låga och att de inte hade räknats upp på länge. Regeringen ansåg därför att ansökningsavgifterna i de allmänna domstolarna borde höjas. I propositionen anfördes vidare att de nya avgiftsnivåerna självfallet bör bestämmas så att de inte kommer i konflikt med medborgarnas grundläggande rätt till domstolsprövning.

Enskildas möjligheter att få ersättning för rättegångskostnader

För mål som handläggs av allmän domstol enligt reglerna i rättegångsbalken gäller i fråga om rättegångskostnader som utgångspunkt att den förlorande parten ska ersätta den vinnande partens kostnader. För vissa måltyper och i vissa situationer får rätten i stället förordna att vardera parten ska bära sina egna kostnader. Bestämmelser om hur rätten ska besluta om fördelningen av rättegångskostnaderna och hur de i övrigt ska hanteras av domstolen finns i 18 och 31 kap. RB.

Vid handläggningen av sådana rättsvårdsärenden som prövas av allmän domstol och som inte ska handläggas enligt rättegångsbalken är lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämplig. I 32 § anges att i ett ärende där enskilda är motparter till varandra får domstolen med tillämpning av reglerna i 18 kap. RB förplikta den ena parten att ersätta den andra parten för dennes kostnader i ärendet. Någon motsvarande hänvisning till rättegångsbalken finns inte när en enskild har det allmänna som motpart (se dock rättsfallen NJA 2015 s. 374, NJA 2020 s. 908 och NJA 2021 s. 235).

För förvaltningsprocessen finns inte – med undantag för de fall där en enskild parts rättegångskostnader kan ersättas av det allmänna enligt 43 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) – några föreskrifter om ersättning för rättegångskostnader. Det får till följd att vardera parten får stå för sina egna kostnader, oavsett utgången i målet. Innebörden av denna s.k. kvittningsprincip är alltså att en vinnande part inte tillerkänns ersättning för rättegångskostnader, men också att en förlorande part inte löper någon risk att bli ersättningskyldig för motpartens kostnader.

Högsta förvaltningsdomstolen har i rättsfallet HFD 2022 ref. 10 prövat hur ett yrkande om ersättning för rättegångskostnader i ett mål i allmän förvaltningsdomstol ska hanteras och funnit att sådana yrkanden ska avvisas. Frågan uppkom i ett mål där den enskilde hade vunnit mot Skatteverket i en fråga om byte av efternamn. Den enskilde krävde i Högsta förvaltningsdomstolen ersättning för sina rättegångskostnader och anförde att de kostnader som hon haft för att ta till vara sin rätt varit befogade med hänsyn till sakens beskaffenhet. Hon gjorde vidare gällande att det skulle strida mot rätten till en rättvis rättegång enligt 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen, artikel 6.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) samt artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna att neka henne rätt till ersättning.

Att rättegångskostnader inte ersätts i förvaltningsprocessen har enligt domstolen motiverats med att det är en vedertagen ordning att den enskilde får stå för sina kostnader i förvaltningsärenden. Vidare brukar påpekas att det är avgiftsfritt att föra talan i allmän förvaltningsdomstol, att processen som huvudregel är skriftlig och att det ställs låga processuella krav på parterna. Regelmässigt anges också att de allmänna förvaltningsdomstolarna har en utredningsskyldighet och att den enskildes motpart oftast är en myndighet som ska agera objektivt och därigenom bidra till den enskildes rättssäkerhet. Även rätten att i vissa mål ha ett offentligt biträde samt möjligheten att få rättshjälp har nämnts i sammanhanget. Det har också framhållits att ersättning för rättegångskostnader är en form av skadestånd och att det under vissa förutsättningar är möjligt att få sådana kostnader i ett förvaltningsmål ersatta genom skadestånd.

Enligt Högsta förvaltningsdomstolen är förvaltningsprocessen utformad så att den regelmässigt uppfyller de krav som kan ställas för att en rättegång ska anses rättvis. Det skulle dock undantagsvis kunna uppkomma situationer där

omständigheterna är sådana att det inte skulle vara förenligt med rätten till en rättvis rättegång om en enskild part inte kan få ersättning för befogade rättegångskostnader. Den enskilde är i sådana fall hänvisad till att begära kompensation för sina rättegångskostnader i förvaltningsmålet genom reglerna om skadestånd, vilket enligt Europadomstolens praxis är en ordning som är förenlig med artikel 6.1 i Europakonventionen. Bestämmelserna i 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna får anses ha samma innebörd som artikel 6.1 i Europakonventionen. Enligt domstolens mening innebär således inte rätten till en rättvis rättegång att ersättningen för rättegångskostnader måste beviljas i själva förvaltningsmålet.

I beslutet redogör domstolen för de överväganden som tidigare har gjorts i frågan. Justitieutskottet uttalade t.ex. vid flera tillfällen under 1980-talet att regeringen borde utreda möjligheten för enskilda att få ersättning för sina rättegångskostnader i förvaltningsmål (se t.ex. bet. 1984/85:JuU15 s. 53 och bet. 1988/89:JuU19 s. 23). I samband med beredningen av regeringens proposition 1995/96:115 En ny lag om domstolsärenden uttalade utskottet att det utgick från att regeringen skulle överväga rättegångskostnadsfrågorna i ärendeprocessen respektive förvaltningsprocessen och att detta skulle ske inom en inte alltför avlägsen framtid (bet. 1995/96:JuU17 s. 10). Därefter har frågan om rättegångskostnader i förvaltningsprocessen inte aktualiserats i lagstiftnings-sammanhang på ett mer generellt plan, även om frågan har uppmärksamats i fråga om mål om offentlig upphandling (SOU 2013:12 och SOU 2018:44 samt prop. 2021/22:120).

Pågående arbete

I promemorian Skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål (Ju2023/00144) föreslås att reglerna om återbetalningsskyldighet i brottmål ska skärpas. Förslagen innebär följande:

- Den dömda ska kunna bli återbetalningsskyldig med ett belopp som är dubbelt så stort som vad han eller hon skulle ha fått betala i rättshjälpsavgift.
- Möjligheten att sätta ned återbetalningsbeloppet ska begränsas genom ett krav på särskilda skäl.
- Om den dömdes överklagande till en högre rätt förfaller på grund av att han eller hon uteblir från ett sammanträde ska återbetalningsskyldigheten omfatta hela kostnaden där, utan någon begränsning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024. Promemorian har skickats på remiss, och remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den 24 mars 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Som framgår ovan har riksdagen riktat ett tillkännagivande till regeringen om en översyn av hela regelverket för ersättning till rättsliga biträden i brottmål (bet. 2021/22:JuU19, rskr. 2021/22:294). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Riksdagen har vidare riktat ett tillkännagivande till regeringen om en utvärdering av rätten till målsägandebitråde (bet. 2020/21:JuU25, rskr. 2020/21:289). I regeringens återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet i 2023 års budgetproposition anges att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat (prop. 2022/23:1 utg.omr. 4 s. 47). Utskottet hade inget att invända mot regeringens redovisning av tillkännagivandet (bet. 2022/23:JuU1 s. 19).

Riksdagen har även riktat ett tillkännagivande till regeringen om att stärka rätten till målsägandebitråde i överrätt (bet. 2021/22:JuU24, rskr. 2021/22:216). Av tillkännagivandet följer att det är angeläget att utvärderingen av den lagändring som gjordes 2018 genomförs skyndsamt och att regeringen så snart som möjligt därefter vidtar åtgärder för att stärka rätten till målsägandebitråde i överrätt. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (prop. 2022/23:1 utg.omr. 4 s. 47).

Motionsyrkanden om att se över möjligheten att ta bort avgiften för ansökan om äktenskapsskillnad behandlades av utskottet i betänkande 2021/22:JuU24. Utskottet fann inte skäl att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande och avstyrkte motionsyrkandena (s. 80). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

Utskottets ställningstagande

Under det förra riksmötet gjorde riksdagen efter förslag från utskottet ett tillkännagivande till regeringen om en översyn av hela regelverket för ersättning till rättsliga biträden i brottmål. Som framgått är tillkännagivandet inte slutbehandlat. Det finns därför enligt utskottet inte anledning för riksdagen att nu göra ytterligare ett tillkännagivande till regeringen i denna fråga. Utskottet avstyrker därmed motion 2022/23:863 (C) yrkande 47.

Som framgår ovan pågår beredning av en promemoria om skärpt återbetalningsskyldighet i brottmål. Utskottet anser att detta arbete inte bör föregripas och avstyrker därför motion 2022/23:517 (SD).

Våren 2022 gjorde riksdagen efter förslag från utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att stärka rätten till målsägandebitråde i överrätt. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat. Utskottet vidhåller de uppfattningar som uttrycktes i samband med det tidigare tillkännagivandet men anser inte att det finns skäl att nu föreslå något nytt tillkännagivande till regeringen om att stärka rätten till målsägandebitråde. Utskottet avstyrker därför motionerna 2022/23:863 (C) yrkande 46, 2022/23:883 (C) yrkande 22, 2022/23:1673 (C) yrkande 67 och 2022/23:2277 (MP) yrkande 85.

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och finner således inte skäl att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande om att se över möjligheten att ta bort avgiften för ansökan om äktenskapsskillnad som föreslås i motion 2022/23:881 (C) yrkande 3. Motionsyrkandet avstyrks.

Det finns enligt utskottet inte heller skäl att ta något initiativ med anledning av vad som anförs i motion 2022/23:445 (M) om ersättning för rättegångskostnader. Motionen avstyrks därmed.

Nämndemän

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ersättning till nämndemän och om att se över systemet med politiskt tillsatta nämndemän.

Motionerna

I motion 2022/23:281 av Peter Hedberg och Peder Björk (båda S) anförs att regeringen bör se över möjliga förbättringar av nämndemännens villkor. I motion 2022/23:1037 av Gustaf Lantz (S) efterfrågas en översyn av ersättningen till nämndemän.

I motion 2022/23:1892 av Alireza Akhondi (C) anförs att regeringen bör se över möjligheten att avskaffa systemet med politiskt tillsatta nämndemän i domstolarna.

Bakgrund

Val av nämndemän

Nämndemän är förtroendevalda personer som tillsammans med juristdomare avgör mål och ärenden i domstolarna. Regler om val av nämndemän finns i 4 kap. rättegångsbalken samt 19 och 20 §§ lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Nämndemän utses genom val vart fjärde år. Valbar till nämndeman är varje svensk medborgare som inte är underårig, är i konkurstillstånd eller har förvaltare. En nämndeman i tingsrätt måste vara folkbokförd i den kommun eller del av kommunen som hör till tingsrätten. En nämndeman i hovrätt, förvaltningsrätt och kammarrätt ska vara folkbokförd i det län eller del av länet som hör till aktuell domstol. Den som är t.ex. lagfaren domare, anställd vid en domstol eller Skatteverket, åklagare, polis eller advokat får inte vara nämndeman.

Även om uppdraget som nämndeman inte är ett politiskt uppdrag väljs nämndemännen i kommun- och regionfullmäktige efter nominering av de politiska partierna. Vid val av nämndemän ska eftersträvas att nämndemannakåren får en allsidig sammansättning med hänsyn till ålder, kön, etnisk bakgrund och yrke.

Ersättning till nämndemän

Ersättning till nämndemän regleras i förordningen (1982:814) om ersättning till nämndemän och vissa andra uppdragstagare inom domstolsväsendet m.m. Nämndemän har rätt till ersättning för faktisk inkomstförlust som uppkommer på grund av uppdraget. Därutöver betalas det ut ett grundarvode för varje sammanträdesdag. Dagarvode vid tjänstgöring en hel dag höjdes den 1 januari 2023 från 500 till 680 kronor. Samtidigt höjdes arvode vid tjänstgöringstid kortare än tre timmar från 250 till 340 kronor per dag. Arvode höjdes även 2017 genom att nämndemän i tingsrätterna och hovrätterna fick rätt till ersättning för förberedelsearbete enligt samma villkor som sedan tidigare gällde i förvaltningsrätterna och kammarrätterna (300 kronor per dag). Alla nämndemän fick dessutom rätt till ett särskilt arvode om 150 kronor för tjänstgöring efter kl. 16.30.

Nämndemän har också rätt till ersättning för de resor som krävs för att ta sig från bostaden till förhandlingen. Om uppdraget kräver övernattning betalas traktamente.

Arvoden och ersättningar för inkomstförlust är pensionsgrundande till den allmänna pensionen men utgör inte underlag för tjänstepension. En framtida minskad avtalspension ersätts inte heller som inkomstförlust.

Tidigare riksdagsbehandling

Motioner om ersättning till nämndemän behandlades av utskottet i betänkande 2020/21:JuU25. Utskottet var då inte berett att ta något initiativ till en översyn av regelverket om arvodesnivåer och andra villkor för nämndemän och avstyrkte motionerna (s. 92). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:289). Utskottet har därefter behandlat liknande yrkanden förenklat i betänkande 2021/22:JuU24.

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat och avstyrkt motionsyrkanden om en översyn av nämndemannasystemet för att minska det politiska inflytandet, bl.a. i betänkande 2018/19:JuU12 s. 59 (rskr. 2018/19:169). Liknande yrkanden behandlades även förenklat i betänkningarna 2019/20:JuU27, 2020/21:JuU25 och 2021/22:JuU24.

Utskottets ställningstagande

Utskottet, som konstaterar att ersättningen till nämndemän nyligen har höjts, finner inte skäl att ta något initiativ till en sådan översyn av arvodesnivåer och andra villkor för nämndemän som efterfrågas i motionerna 2022/23:281 (S) och 2022/23:1037 (S). Motionsyrkandena avstyrks.

Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom förslaget i motion 2022/23:1892 (C) om att avskaffa systemet med politiskt tillsatta nämndemän och avstyrker därför motionen.

Hyres- och arrendenämnderna

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att vidta åtgärder för att förkorta handläggningstiderna i hyresnämnderna.

Jämför reservation 15 (S) och 16 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:2217 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 33 anförs att handläggningstiderna i hyresnämnderna måste förkortas avsevärt i fråga om olovlig andrahandsuthyrning. Enligt motionärerna tillåts hyresnämnderna i dag prioritera bort ärenden om olovlig andrahandsuthyrning och bristande behov av bostad.

I motion 2022/23:141 av Ingela Nylund Watz (S) begärs ett tillkännagivande om behovet av att utöka antalet hyresnämnder för att förkorta handläggningstiderna och därmed snabbare stävja olovlig andrahandsuthyrning.

Alireza Akhondi m.fl. (C) anför i kommittémotion 2022/23:910 yrkande 26 att hyresnämnderna bör prioritera vräkningsärenden som gäller grova störningar. Enligt motionärerna är handläggningstiderna för dessa i dag alldeles för långa, vilket leder till otrygghet för grannar och bostadsbolagens personal.

Bakgrund

Hyres- och arrendenämnderna är självständiga, oberoende och opartiska myndigheter med dömande uppgifter. De har i stora delar samma funktion och organisation som de allmänna domstolarna och ingår i Sveriges Domstolar. De är dock inte domstolar i formell mening utan förvaltningsmyndigheter.

Hyres- och arrendenämnderna medlar i tvister som handlar om bostäder och lokaler och i tvister mellan jordägare och arrendatorer. Nämnderna fattar också beslut i frågor om t.ex. skälig hyra, andrahandsuthyrning, bostadsrätt och ändringar av villkor i hyres- och arrendeavtal.

Enligt 8 kap. 29 § och 12 kap. 68 § jordabalken ska det finnas en arrendenämnd och en hyresnämnd i varje län. Regeringen får dock bestämma att ett annat område än ett län ska utgöra verksamhetsområde för arrendenämnden respektive hyresnämnden. I 1 § förordningen (1975:518) om rikets indelning i verksamhetsområden för hyresnämnd och arrendenämnd m.m. finns en uppställning över var i Sverige det finns hyresnämnder och arrendenämnder samt vilka län eller kommuner som ingår i verksamhetsområdet.

Det finns åtta hyres- och arrendenämnder i Sverige. Nämnderna finns i Malmö, Jönköping, Göteborg, Stockholm, Linköping, Västerås, Sundsvall och Umeå och skiljer sig åt när det gäller storlek och ärendetyper, bl.a. beroende på hur hyres- och arrendemarknaden ser ut i olika delar av landet. Sett till det

totala antalet inkomna ärenden svarade nämnden i Stockholm under 2022 för 43 procent.

Regeringens verksamhetsmål

I Sveriges Domstolars regleringsbrev för budgetåret 2023 anges att verksamheten ska bedrivas med hög kvalitet och vara effektiv. Målbalanser och omloppstider ska hållas på en rimlig nivå. Av ärendena vid hyres- och arrendenämnderna, exklusive ärenden om avstående från besittningsskydd för bostad och lokal, medling av lokal och arrende, uppskov med avflyttning/avträde för lokal och anläggningsarrende och dispens av jordbruks- och anläggningsarrende, ska 75 procent ta högst fyra månader att avgöra.

Årsredovisningen för Sveriges Domstolar 2022

Hyres- och arrendenämnderna uppnådde inte regeringens verksamhetsmål trots att omloppstiden förbättrades med 3,4 månader under 2022 jämfört med 2021. Det berodde dels på en stor balansminskning av ärenden enligt 12 kap. jordabalken vilka utgjorde en stor andel av totalt avgjorda ärenden, dels på att arrendenämndsärendena svårigen kan avgöras inom fyra månader. Under året minskade emellertid spridningen i måluppfyllelse mellan nämnderna tydligt jämfört med föregående år. En positiv utveckling under 2022 var också att nämndernas balanserade ärenden minskade och att åldersstrukturen på balanserade ärenden förbättrades. Ändå ökade överbalansen jämfört med föregående år även om antalet, sett över en femårsperiod, var lågt. Eftersom det finns en överbalans är bedömningen att målsättningen för en rimlig balansnivå inte har uppnåtts.

Arbetsproduktiviteten, definierad som antalet avgjorda ärenden per årsarbetskraft, försämrades marginellt jämfört med föregående år, från 425 till 421 ärenden. Antalet avgjorda ärenden minskade med 4 procent medan antalet årsarbetskrafter minskade från 93 till 90.

Kostnadsproduktiviteten, definierad som kostnader för avgjorda ärenden, försämrades under 2022. Styckkostnaden för ett genomsnittligt avgjort ärende ökade med 7 procent jämfört med föregående år.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om att utöka antalet hyresnämnder för att förkorta handläggningstiderna behandlades av utskottet i betänkande 2019/20:JuU1. Yrkandena avstyrktes eftersom det enligt utskottet inte hade framkommit något som gav anledning för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden som efterfrågades. Liknande yrkanden behandlades förenklat i betänkandena 2020/21:JuU25 och 2021/22:JuU24.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser inte att det har framkommit något som ger anledning för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden som efterfrågas i motionerna 2022/23:141 (S), 2022/23:910 (C) yrkande 26 och 2022/23:2217 (S) yrkande 33. Motionsyrkandena avstyrks.

Förstärkning av rättsväsendet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att förstärka hela rättskedjan och om att stärka domstolarnas och andra myndigheters resurser till prövning av miljöfarlig verksamhet.

Jämför reservation 17 (S) och 18 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 16 anförs att hela rättskedjan måste förstärkas.

I kommittémotion 2022/23:1123 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 19 anförs att regeringen bör se över möjligheten att stärka domstolarnas och andra myndigheters resurser till prövning av miljöfarlig verksamhet.

Bakgrund

Riksrevisionens rapport om styrning av rättskedjan

Riksrevisionen har granskat om styrningen av olika delar av rättskedjan hanteras så att hänsyn tas till konsekvenser för och effektivitet i hela rättskedjan. Rättskedjan omfattar polis, åklagare, allmän domstol och kriminalvård. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Styrningen av rättskedjan (RiR 2019:15). Granskningen visar att det finns en medvetenhet, främst inom Justitiedepartementet men även inom myndigheterna, om behovet av kedjeperspektiv, men att styrningen av rättskedjan ändå inte tar tillräcklig hänsyn till konsekvenser för och effektivitet i hela rättskedjan. För att kunna styra mot en sammanhållen och effektiv rättskedja behövs enligt Riksrevisionen mer kunskap om och analys av sambanden i rättskedjan. Regeringen kan även i sin styrning i större utsträckning tillämpa ett mer strategiskt och övergripande fokus på hur rättskedjan som helhet ska arbeta effektivt och utifrån detta identifiera var enskilda insatser i styrningen ska göras. Helhetsperspektivet kan även stärkas i de avstämningar som görs, främst mellan departement och myndigheterna samt mellan myndigheterna.

Regeringen välkomnade Riksrevisionens granskning och konstaterade att den utgör ett värdefullt underlag i det fortsatta arbetet med att vidareutveckla regeringens styrning av de myndigheter som ingår i rättskedjan (skr.

2019/20:44). Regeringen instämde helt i den rekommendation som handlar om att öka helhetsperspektivet i kontakterna med myndigheterna, exempelvis genom att bredda kontaktytorna genom gemensamma dialoger med samtliga myndigheter i rättskedjan. Regeringen instämde delvis i Riksrevisionens övriga rekommendationer.

Utskottet instämde i regeringens bedömning att Riksrevisionens granskning utgör ett värdefullt underlag i det fortsatta arbetet med att vidareutveckla regeringens styrning av de myndigheter som ingår i rättskedjan. Utskottet såg även positivt på de åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta med anledning av Riksrevisionens iakttagelser (bet. 2019/20:JuU14 s. 10 f.). Utskottet avstyrkte samtidigt bl.a. en motion om att styrningen av rättsväsendets myndigheter bör präglas av mer långsiktighet och helhetsperspektiv. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:157).

Rättsväsendets budget för 2023

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2023 att hela det svenska rättsväsendet behöver stärkas och komma närmare medborgarna (prop. 2022/23:1 utg.omr. 4 s. 51). Ambitionsnivån i kampen mot brottslighet måste höjas avsevärt och regeringen föreslår därför omfattande åtgärder som syftar till att stärka hela rättsväsendets förmåga och effektivitet genom mer resurser, nya verktyg och skärpta straff.

Regeringen framhåller i propositionen att brottsligheten har förändrats och blivit mer komplex. För att bekämpa brotten måste alla delar av rättsväsendet fungera väl. Inflödet av komplexa ärenden behöver kunna tas om hand rättssäkert och effektivt. För att stärka Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens förutsättningar att utreda och lagföra personer som begår brott föreslår regeringen ökade resurser. Även Rättsmedicinalverket föreslås få ökade resurser för att möta ett ökat ärendeflöde. Regeringen föreslår också ökade resurser till Sveriges Domstolar för att möta det fortsatt höga målinflödet och säkerställa allmänhetens förtroende för domstolarna.

Regeringen konstaterar vidare att ett fortsatt ökande tillflöde av klienter i kombination med längre häktes- och verkställighetstider har inneburit utmaningar för Kriminalvården. Arbetet med att skärpa straffen och satsa på rättsväsendets myndigheter förväntas bidra till en fortsatt ökning av antalet klienter inom såväl häkten och anstalter som frivården. Kriminalvården kommer att behöva expandera och många nya anstalts- och häktesplatser kommer att behövas. Enligt regeringen är det därför angeläget att den kapacitetsutökning som påbörjats av myndigheten kan fortsätta parallellt med att säkerheten och verksamheten upprätthålls. I syfte att ge myndigheten förutsättningar för detta föreslår regeringen ökade medel till Kriminalvården.

Utskottet tillstyrkte regeringens förslag om anslag för 2023 inom utgiftsområde 4, som uppgår till ca 68 miljarder kronor (bet. 2022/23:JuU1). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2022/23:85).

Miljöprövningsprocessen

Mark- och miljödomstolarna är särskilda domstolar som handlägger mål och ärenden inom områdena miljö, fastighet, plan och bygg samt vatten och avlopp. Det finns fem mark- och miljödomstolar i landet. Dessa är en del av tingsrätterna i Nacka, Umeå, Vänersborg, Växjö och Östersund. Vissa miljöfarliga verksamheter av mer omfattande slag, t.ex. industrier och gruvor, kräver tillstånd hos mark- och miljödomstolen.

I budgetpropositionen för 2023 anfördes att regeringen har vidtagit en mängd olika åtgärder för att göra tillståndsprocesserna effektiva och ändamålsenliga (se vidare prop. 2022/23:1 utg.omr. 20 s. 13 f.). I budgetpropositionen för 2022 föreslog regeringen dessutom att det skulle avsättas mer medel till tillståndsmyndigheter för att möta de ökande kraven med anledning av den gröna omställningen (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20 s. 49, 64 och 80). De myndigheter som föreslogs få utökade medel var Naturvårdsverket, länsstyrelserna och domstolarna. Riksdagen antog regeringens förslag (bet. 2021/22:MJU1, rskr. 2021/22:110).

Regeringen överlämnade den 4 mars 2021 propositionen Mer ändamålsenliga sammansättningsregler för mark- och miljödomstolarna (prop. 2020/21:104) till riksdagen. Förslagen i propositionen bedöms leda till ett bättre resursutnyttjande och en mer effektiv handläggning för domstolarna utan att rättssäkerheten påverkas. Riksdagen biföll propositionen och lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2021 (bet. 2020/21:JuU33, rskr. 2020/21:312).

Pågående arbete

I promemorian Delegation i mark- och miljödomstol (dnr DOV2022/1463) lämnar Domstolsverket förslag till ändringar i förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion när det gäller delegation till tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister vid mark- och miljödomstolarna. Ändringarna möjliggör för förordnande av dessa personalkategorier att på eget ansvar handlägga och avgöra vissa mål och ärenden vid domstolarna. De föreslagna ändringarna syftar till ett effektivt och ändamålsenligt nyttjande av domstolarnas kompetens och resurser. De lagfarna domarna ges möjlighet att koncentrera sig på sådana uppgifter som kräver särskild juridisk kompetens, samtidigt som tingsnotarier och notariemeriterade beredningsjurister får förbättrade utvecklingsmöjligheter och arbetsuppgifter som är intressanta och stimulerande. Sammantaget leder den föreslagna ordningen enligt promemorian till en mer effektiv handläggning utan att kraven på rättssäkerhet åsidosätts. Förordningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

Promemorian har skickats på remiss, och remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet senast den 27 mars 2023.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2021 föreslog utskottet, med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen, ett tillkännagivande till regeringen om en genomlysning av kapaciteten inom rättsväsendets myndigheter och hos de myndigheter som samverkar med polisen inom ramen för det brottsförebyggande och den brottsutredande verksamheten. Utskottet uttalade bl.a. följande (bet. 2020/21:JuU41 s. 24):

För att polisen på ett effektivt sätt ska kunna utföra sin kärnuppgift att förebygga, ingripa och utreda brott måste förstärkningar göras inom alla delar av rättsväsendet, och även inom myndigheter utanför rättsväsendet. Rättssystemets olika delar är beroende av varandra, och rättssystemet som helhet är beroende av det omgivande samhällets stödfunktioner.

Om polisen arbetar mer effektivt med att utreda och klara upp brott kommer detta öka belastningen på i första hand Åklagarmyndigheten. Alla åtgärder för att förbättra polisens effektivitet måste därför även få konsekvenser för resurstilldelningen till Åklagarmyndigheten. Det kräver i sin tur ökad kapacitet hos domstolarna och Kriminalvården.

Den nuvarande politiska inriktningen är att polisen ska förstärkas med ytterligare 10 000 polisanställda fram till 2024. Tillsammans med bl.a. de åtgärder som utskottet nu föreslår finns det anledning att tro att detta sammantaget kommer att leda till en ökning av uppklarandegraden av många typer av brott. Med den dimensionering som Åklagarmyndigheten har nu, riskerar detta att leda till en situation som kan äventyra de effektivitetsvinster som görs på polisens område. Denna farhåga förstärks av att läget inom Åklagarmyndigheten redan i dag är ansträngt. Även Ekobrottsmyndighetens, domstolarnas och Kriminalvårdens kapacitet behöver enligt utskottets uppfattning förstärkas.

Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringen skyndsamt bör göra en genomlysning av Åklagarmyndighetens kapacitet och även utvärdera behovet av att förstärka myndighetens förmåga. Detsamma gäller för domstolarna och för Kriminalvården, där utskottet tidigare uppmärksammat den ansträngda situationen bl.a. när det gäller den höga beläggningsgraden både på anstalt och i häkten. En offensiv mot gängkriminaliteten och ökad effektivitet inom polisens brottsupplärande verksamhet kommer utan tvekan att leda till många fler häktade.

Eftersom ekonomisk brottslighet både kan finansiera gängbrottslighet eller användas för att tvätta pengar intjänade på annan kriminell verksamhet finns det även anledning att genomlysna Ekobrottsmyndighetens kapacitet.

För att det ökade antalet anställda inom Polismyndigheten ska få genomslag i effektiviteten är det också viktigt att lyfta fram och genomlysna kapaciteten hos de myndigheter som samverkar med polisen inom ramen för det brottsförebyggande och den brottsutredande verksamheten. Förutom de myndigheter som nämnts ovan gäller detta även t.ex. Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Försäkringskassan och kommunernas socialtjänster.

Sammanfattningsvis bör regeringen således genomföra en bred genomlysning av kapaciteten hos rättsväsendets myndigheter samt övriga myndigheter som samverkar med polisen för att säkerställa att myndigheterna har tillräcklig kapacitet för att inte äventyra de effektivitetsvinster som görs på polisens område.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:389). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

En motion om en förstärkning av hela rättsväsendet behandlades även av utskottet i betänkande 2021/22:JuU24. Utskottet konstaterade att det ovan nämnda tillkännagivandet bereds inom Regeringskansliet och att behovet av ett helhetsperspektiv och ökade resurser till de myndigheter som ingår i rättskedjan hade uppmärksammats i rättsväsendets budget för 2022. Mot denna bakgrund ansåg utskottet inte att det fanns skäl för riksdagen att göra något tillkännagivande om en förstärkning av rättsväsendet (s. 85 f.). Motionsyrkandet avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

I samma betänkande behandlade utskottet även motioner om ökade resurser till mark- och miljödomstolarna och andra myndigheter som handlägger ärenden om miljöfarlig verksamhet. Utskottet noterade det arbete som pågår i fråga om miljöprövningsprocessen och fann inte skäl att ta något initiativ till en sådan översyn som efterfrågades i motionerna (s. 86). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att behovet av att stärka hela rättsväsendets förmåga och effektivitet och av ökade resurser till de myndigheter som ingår i rättskedjan har uppmärksammats i rättsväsendets budget för 2023. Mot denna bakgrund anser utskottet inte att det finns skäl för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande om att förstärka hela rättskedjan som föreslås i motion 2022/23:2139 (S) yrkande 16. Motionsyrkandet avstyrks.

Som framgår ovan har olika åtgärder vidtagits för att göra miljöprövningsprocessen mer effektiv. Mer medel har också tillförts tillståndsmyndigheterna för att möta de ökande kraven med anledning av den gröna omställningen. Det finns därför enligt utskottet inte skäl för riksdagen att ta något initiativ till en sådan översyn som efterfrågas i motion 2022/23:1123 (C) yrkande 19. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Avtal om rättslig hjälp i brottmål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att Sverige bör avsluta det rättshjälpsavtal som finns med Hongkong.

Jämför reservation 19 (C).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 14 anförs att Sverige under 2023 bör avsluta det rättshjälpsavtal som finns med Hongkong.

Bakgrund

Internationell rättslig hjälp i brottmål syftar till att åklagare och domstolar i Sverige och utomlands hjälper varandra i brottsutredningar. Rättslig hjälp kan begäras och lämnas såväl på ett tidigt stadium i brottsutredningen som under rättegången. Bestämmelser om internationell rättslig hjälp i brottmål finns huvudsakligen i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål. Frågor om straffrättsligt samarbete i brottmål behandlas även i en del multi-lateral konventioner och bilaterala avtal som Sverige har tillträtt.

Sveriges regering undertecknade den 28 november 2013 ett avtal med regeringen i Folkrepubliken Kinas särskilda administrativa region Hongkong om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål. Avtalet trädde i kraft den 21 november 2018. Parterna ska enligt bestämmelserna i avtalet i största möjliga utsträckning lämna varandra ömsesidig rättslig hjälp vid utredning av och lagföring för brott och i rättsliga förfaranden som hänför sig till brott (artikel 1). Rättslig hjälp ska enligt avtalet innefatta:

- att lokalisera och identifiera personer
- delgivning av handlingar
- bevisupptagning och hållande av förhör
- att fullgöra framställningar om husrannsakan och beslag
- att underlätta personlig inställelse för personer som ska vittna eller på annat sätt bistå den ansökande parten
- att verkställa tillfälligt överförande av frihetsberövade personer för förhör eller för att lämna annan hjälp
- att tillhandahålla upplysningar, handlingar, föremål och uppteckningar samt överföra bevisföremål
- att lokalisera, beslagta eller kvarstadsbelägga och förverka utbyte av brott och hjälpmedel vid brottslig verksamhet
- att återlämna egendom
- att ge annan rättslig hjälp som är förenlig med avtalets syften och inte är oförenlig med den anmodade partens lagstiftning.

Av artikel 4 framgår att rättslig hjälp får vägras i vissa särskilt angivna fall, bl.a. om verkställigheten av framställningen skulle skada Sveriges suveränitet, säkerhet, allmänna ordning, allmänna rättsprinciper eller andra väsentliga intressen eller om framställningen om rättslig hjälp avser ett politiskt brott.

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med att utskottet våren 2021 behandlade motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att avsluta Sveriges rättshjälpsavtal med Hongkong. Utskottet anförde bl.a. följande (bet. 2020/21:JuU25 s. 96 f.):

Sverige har sedan 2018 ett avtal med Hongkong om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål. Detta avtal markerar Hongkongs speciella ställning med

ett eget och oberoende rättsväsen. Under 2020 drev det kinesiska kommunistpartiet igenom en s.k. nationell säkerhetslag för Hongkong. Genom den blir det uppenbart att rättssystemet i Hongkong inte längre är fristående. Flera länder har därför valt att avsluta sina avtal med Hongkong. EU har också uppmanat medlemsstaterna att granska effekterna av säkerhetslagen på gjorda överenskommelser.

Utifrån det som nu sker är det enligt utskottet uppenbart att det inte finns skäl att upprätthålla Sveriges rättshjälpsavtal med Hongkong. Utskottet anser därför att Sverige bör avsluta avtalet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:289).

Frågan om att avsluta rättshjälpsavtalet med Hongkong behandlades på nytt i betänkande 2021/22:JuU24. Utskottet vidhöll den uppfattning som uttrycktes i samband med det tidigare tillkännagivandet och ansåg att regeringen snarast borde vidta åtgärder för att avsluta avtalet (s. 88). Utskottet föreslog att riksdagen skulle tillkänna detta för regeringen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2021/22:216).

Av regeringens skrivelse 2021/22:75 framgår att regeringen har inlett konsultationer med de myndigheter som särskilt berörs för att klarlägga konsekvenserna av att Sverige säger upp avtalet om rättslig hjälp med Hongkong (s. 109). Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har, på förslag av utskottet, vid två tidigare tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om att avsluta Sveriges rättshjälpsavtal med Hongkong. Som framgått bereds frågan inom Regeringskansliet. Det finns därför enligt utskottet inte anledning för riksdagen att nu göra ytterligare ett tillkännagivande till regeringen i denna fråga. Utskottet avstyrker därmed motion 2022/23:849 (C) yrkande 14.

Reservationer

1. Kamerabevakning i sjukvården, punkt 2 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 75.

Ställningstagande

När kriminella hotar vårdpersonal och andra personer i deras yrkesutövning är detta indirekt ett hot mot hela samhällssystemets förmåga att fungera. Detta är helt oacceptabelt. Det allmänna bär i dessa fall också ett ansvar som arbetsgivare och ett ansvar för att säkerställa att människor även framöver vill arbeta i offentlig tjänst. Problemen med att kriminella exempelvis tränger sig in och hotar personal och patienter på sjukhus och vårdinrättningar måste adresseras.

Riksdagen har tidigare tillkännagett för regeringen att den bör göra en översyn av lagstiftningen för att förenkla för sjukhusen att, med bibehållet högt integritetsskydd för patienter och personal, sätta upp kameror med inspelningsmöjlighet för ökad trygghet och brottsbekämpning. Det är angeläget att regeringen snarast vidtar åtgärder i enlighet med riksdagens tillkännagivande.

2. Tillståndsplikten för kommuner, punkt 3 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S),
Sanna Backeskog (S) och Lars Isacsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 28.

Ställningstagande

För att öka både känslan av trygghet och möjligheten att klara upp brott bör kommunerna kunna sätta upp kameror utan krav på tillstånd. Vi noterar det tidigare tillkännagivande som riksdagen gjort, men för att säkerställa att regeringen snarast återkommer till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser detta bör ett nytt tillkännagivande göras.

3. Möjlighet att använda kamera i tjänsten, punkt 4 (SD)

av Richard Jomshof (SD), Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD) och Pontus Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1014 av Thomas Morell m.fl. (SD) yrkande 16 och
bifaller delvis motion

2022/23:1175 av Dennis Dioukarev och Jimmy Ståhl (båda SD).

Ställningstagande

Trygghet och säkra transporter är viktigt. I infrastrukturen där miljontals personer färdas varje dag har kameror en viktig funktion för att förebygga brottslighet. Tunnelbanan, bussar, spårvagnar och perronger är i dag utrustade med kameror. Dessutom bär parkeringsvakter, väktare, militärer och poliser kamera på jobbet. Antalet hot minskar när folk ser att de bär videokamera. Som ett led i att stävja det ökande våldet bör personal som arbetar i kollektivtrafiken ges möjlighet att bära kamera som en del av arbetsutrustningen. Kamerorna aktiveras genom att linsskyddet på kameran fälls ned. Inget material som spelas in kan redigeras, utan filmerna lagras som låsta filer. Bara de filer som ska användas vid en eventuell polisanmälan ska sparas. Allt annat material raderas. Om en konflikt uppstår eller ett brott begås är det enklare att utreda vad som har hänt med hjälp av filmerna, och personalens trygghet ökar.

Regeringen bör därför vidta åtgärder för att säkerställa att personal som arbetar i kollektivtrafiken har möjlighet att bära kamera som en del av arbetsutrustningen.

4. Hemliga tvångsmedel, punkt 6 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkandena 23, 24 och 29 samt avslår motion

2022/23:270 av Malin Larsson och Peter Hedberg (båda S).

Ställningstagande

Polis och åklagare har under de gångna åren fått fler och skarpare verktyg för att bättre kunna bekämpa gängkriminaliteten. Genom t.ex. möjligheter till hemlig avlyssning, kameraövervakning och tillgång till de kriminella gängens krypterade information har polisen bättre kunnat ta sig in i och bekämpa de kriminella miljöerna och klara upp ett stort antal brott. Att polisen och hela rättsväsendet ligger i framkant med sina verktyg är helt centralt för att få stopp på gängens skjutningar, rån och andra grova brott och för att slå ut öppna drogsener i samhället. Vi vill därför att polisen ska få ökade möjligheter att använda sig av hemliga tvångsmedel i preventivt syfte för att upptäcka och förhindra allvarlig brottslighet. Hemliga tvångsmedel bör också få användas vid fler brott än i dag.

Sverige har allvarliga problem med grov brottslighet och det krävs nya metoder för att kunna bekämpa brottsligheten på ett effektivt sätt. Samtidigt måste regeringen säkerställa att rätten till personlig integritet värnas vid varje beslut om ytterligare tvångsmedel, fler kameror och andra åtgärder.

5. Förundersökning, punkt 7 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:837 av Daniel Bäckström och Helena Lindahl (båda C) och

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 27.

Ställningstagande

Jag vill att fler brott ska utredas och klaras upp. Det finns i dag flera möjligheter att avsluta en brottsutredning på förhand eller att besluta att en sådan utredning inte ska inledas. Direktavskrivning innebär att polisen skriver av ärendet och inte inleder någon förundersökning. Förundersökningsbegränsning innebär att brottsutredningen begränsas till att endast omfatta vissa brott. Det är inte rimligt att en stor andel av alla brottsutredningar i dag läggs ned i förtid. Möjligheterna till direktavskrivning, förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse bör därför begränsas, särskilt i fall där det finns ett tydligt brottsofferintresse. Detta har riksdagen också tillkännagett för regeringen.

Regeringen bör så snart som möjligt vidta åtgärder i enlighet med riksdagens tidigare tillkännagivande.

6. Beslag, punkt 9 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 34.

Ställningstagande

Gängkriminalitet ger inkomster och status i kriminella kretsar. För att knäcka gängen är det därför avgörande att strypa den finansiering som gängen skaffar sig på olika sätt. Det handlar om narkotikaförsäljning, rån, bedrägerier och stölder, men också om att mjölka våra välfärdssystem på pengar genom att på olika sätt fuska sig till medel som egentligen skulle ha gått till människor som är i stort behov av dem. Avgörande är också att ta de kriminellas pengar, tillgångar och statussymboler. Vinster av brottslighet ska inte få behållas. Regeringen bör därför skyndsamt återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebär att kriminellas egendom kan beslagtogs även om den inte kan kopplas till ett specifikt brott. Vi noterar att regeringen har aviserat att en proposition ska överlämnas i juni, men för att säkerställa att så också sker samt att den innehåller förslag i enlighet med det anförda bör riksdagen göra ett nytt tillkännagivande.

7. Häktning, punkt 10 (SD)

av Richard Jomshof (SD), Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD) och Pontus Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:955 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 7.

Ställningstagande

Kriminalvården saknar möjlighet till en fullgod planering av beläggningen på häkten eftersom enskilda måste placeras i närheten av den plats där häktningförhandlingarna ska äga rum. Möjligheterna att genomföra häktningförhandlingar via videolänk bör därför utökas. Det bör även vara möjligt att placera häktade i arrest när förhandlingar hålls på en ort långt ifrån häktet. En sådan ordning bör utredas och införas.

8. Vittneskydd m.m., punkt 11 (SD)

av Richard Jomshof (SD), Adam Marttinen (SD), Katja Nyberg (SD) och Pontus Andersson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:953 av Richard Jomshof m.fl. (SD),
bifaller delvis motionerna
2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 17,
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 77 och
2022/23:1728 av Eva Lindh m.fl. (S) samt
avslår motionerna
2022/23:98 av Fredrik Kärrholm (M),
2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 19 och
2022/23:1724 av Eva Lindh m.fl. (S).

Ställningstagande

I och med införandet av ett kronvitnesssystem kommer det också att ställas högre krav på vittnesskydd. En utredning bör därför se över hur vittnesskyddet kan förbättras. Det behövs också en tydlig budgetering för att hantera de extra-kostnader som ett utbyggt vittnesskydd medför. Vi anser att det bör finnas en grupp inom den del av polisen som är inriktad mot grov organiserad brottslighet som är specialutbildad för just vittnesskydd och som får ett helhetsansvar i en sådan process. Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det vi nu har anfört.

9. Vittnesskydd m.m., punkt 11 (V, C)

av Gudrun Nordborg (V) och Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 77,
bifaller delvis motionerna

2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 17,
2022/23:953 av Richard Jomshof m.fl. (SD) och

2022/23:1728 av Eva Lindh m.fl. (S) samt
avslår motionerna

2022/23:98 av Fredrik Kärrholm (M),

2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 19 och

2022/23:1724 av Eva Lindh m.fl. (S).

Ställningstagande

Det är ett stort och allvarligt problem att allt fler inte vågar vittna. Vittnesuppgifter är i många fall en förutsättning för att kunna åtala och döma grova brottslingar. Polisens arbete med personsäkerhet och vittnesskydd spelar en huvudroll i att skydda vittnen och målsägande som riskerar att utsättas för allvarliga repressalier. Vi vill att polisen ska ges möjlighet att inte bara stå för personskyddet utan att även, under en begränsad tid, ta över ansvaret för den utsatte på ett mer övergripande sätt. Ansvaret för denna ibland mycket kvalificerade säkerhetsuppgift ligger i dag på kommunerna. Ett bättre fungerande skydd för målsägande och vittnen kan också leda till att fler vågar lämna en våldsamt relation.

Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

10. Snabbare lagföring, punkt 12 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 26 och avslår motion

2022/23:427 av Staffan Eklöf (SD).

Ställningstagande

Det är viktigt att den som begår brott får en tydlig och snabb reaktion. Tiden från brott till dom ska därför vara så kort som möjligt. Metoden med snabbare lagföring har visat sig mycket framgångsrik och ska finnas i hela landet. Regeringen bör noggrant följa upp hur den nya lagstiftningen används och utvärdera om den fungerar på avsett sätt.

11. Dokumentation av polisförhör m.m., punkt 13 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 31 och avslår motion

2022/23:497 av Mathias Tegnér (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Det finns ett generellt behov av att modernisera och anpassa svensk processrätt till den tekniska utvecklingen. Det finns också anledning att använda tillgänglig teknik när så är möjligt, exempelvis att mer regelmässigt dokumentera polisförhör genom ljud- och bildupptagning. Eftersom brottmålsprocessen är av avgörande betydelse för den som är tilltalad är det dock av största vikt att de förändringar som görs av processen inte minskar rättssäkerheten.

Jag anser att polisförhör regelmässigt ska dokumenteras genom ljud- och bildupptagning. Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser detta.

12. Ersättning till rättsliga biträden i brottmål, punkt 14 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 47 och
avslår motion
2022/23:517 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD).

Ställningstagande

Ersättning till rättsliga biträden är en utgiftspost som ökat markant under de senaste åren. För att åstadkomma en effektiv kostnadskontroll bör regeringen snarast genomföra en bred översyn av reglerna om ersättning till rättsliga biträden i brottmål.

13. Rätten till målsägandebiträde, punkt 15 (V, C)

av Gudrun Nordborg (V) och Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 46,
2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C) yrkande 22 och
2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 67 och
bifaller delvis motion
2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 85.

Ställningstagande

Ett målsägandebiträde fyller många gånger en viktig funktion för målsäganden, inte minst i mål om sexualbrott, våld i nära relation och hedersrelaterad brottslighet. Det är därför positivt att regeringen i enlighet med

riksdagens tidigare tillkännagivande har gjort en utvärdering av den lagändring som gjordes 2018. Regeringen bör nu så snart som möjligt vidta åtgärder som innebär en återgång till de regler som gällde före lagändringen.

14. Ansökningsavgift i mål om äktenskapsskillnad, punkt 16 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:881 av Martina Johansson m.fl. (C) yrkande 3.

Ställningstagande

För många kan ekonomi vara en starkt bidragande orsak till att man stannar i en relation som man egentligen vill lämna. För att minska den ekonomiska kostnaden vid en skilsmässa bör möjligheten att ta bort avgiften för att ansöka om äktenskapsskillnad ses över.

15. Hyres- och arrendenämnderna, punkt 19 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S),
Sanna Backeskog (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:2217 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 33,
bifaller delvis motion
2022/23:141 av Ingela Nylund Watz (S) och
avslår motion
2022/23:910 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 26.

Ställningstagande

Handläggningstiderna i hyresnämnderna måste förkortas avsevärt i fråga om olovlig andrahandsuthyrning. I dag tillåts hyresnämnderna prioritera bort ären-

den om olovlig andrahandsuthyrning och bristande behov av bostad. Väntetiden för att få till en tid med nämnden i ett sådant ärende kan i Stockholms hyresnämnd vara ett och ett halvt till två år, och vid överklaganden kan ett ärende ta upp till fyra år att avgöra. Denna flaskhals motverkar hyresvärdarnas ambitioner att stävja fusk och oegentligheter i sitt bestånd. Regeringen bör därför vidta åtgärder för att förkorta handläggningstiderna i ärenden om olovlig andrahandsuthyrning.

16. Hyres- och arrendenämnderna, punkt 19 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:910 av Alireza Akhondi m.fl. (C) yrkande 26 och avslår motionerna

2022/23:141 av Ingela Nylund Watz (S) och

2022/23:2217 av Jennie Nilsson m.fl. (S) yrkande 33.

Ställningstagande

Jag anser att hyresnämnderna bör prioritera vräkningsärenden som gäller grova störningar. I dag är handläggningstiderna för dessa alldeles för långa, vilket leder till otrygghet för såväl grannar som bostadsbolagens personal. Det finns dessutom exempel på att det har lett till aktiva våldshandlingar och grov skadegörelse medan ärendet behandlats.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

17. Förstärkning av rättsväsendet, punkt 20 (S)

av Ardalan Shekarabi (S), Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 16 och avslår motion

2022/23:1123 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 19.

Ställningstagande

Vårt mål är att Polismyndigheten 2032 ska ha 50 000 anställda, varav minst 34 000 poliser. Men för att bekämpa brott måste alla delar av rättskedjan fungera. Antalet ärenden, inte minst de resurskrävande, ökar och utredningarna blir alltmer komplexa. Även Åklagarmyndigheten och domstolarna behöver mer resurser för att kunna möta denna utveckling.

Människors tilltro till rättsväsendet är avgörande för att kunna klara upp brott. Människor måste våga vittna. Både Åklagarmyndigheten och domstolarna arbetar på olika sätt för att underlätta för målsägande och vittnen. Det arbete som görs av Brottsofferjourenerna och andra ideella organisationer har också stor betydelse för att underlätta för människor att vittna om brott.

Mot denna bakgrund bör regeringen vidta åtgärder för att förstärka hela rättskedjan.

18. Förstärkning av rättsväsendet, punkt 20 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1123 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 19 och avslår motion

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S) yrkande 16.

Ställningstagande

Det är uppenbart att flera åtgärder behöver vidtas skyndsamt för att säkra Sveriges attraktionskraft som prospekterings- och gruvland. En viktig faktor för en effektiviserad gruvprövning – och prövning av miljöfarlig verksamhet generellt – är att alla delar i rättskedjan och prövningsprocessen är tillräckligt resurssatta. Om tillstånd att bedriva sådan industriell verksamhet inte beviljas inom rimlig tid kan stora investeringar helt utebli eftersom ekonomin inte längre tillåter satsningen.

I dag har mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt en central roll för svensk gruvprövning. Den är och har sedan lång tid tillbaka varit hårt belastad av många och komplexa ärenden. För att tillståndprocesserna inte ska pågå orimligt länge måste domstolen tillföras nödvändiga resurser. Behovet av resurser gäller även övriga berörda myndigheter som ansvariga länsstyrelser och Havs- och vattenmyndigheten.

Jag anser mot den bakgrunden att regeringen bör se över möjligheten att stärka domstolarnas och andra myndigheters resurser till prövning av miljöfarlig verksamhet.

19. Avtal om rättslig hjälp i brottmål, punkt 21 (C)

av Helena Vilhelmsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) yrkande 14.

Ställningstagande

Under 2020 drev det kinesiska kommunistpartiet igenom en s.k. nationell säkerhetslag för Hongkong. Genom den har det blivit uppenbart att rättssystemet i Hongkong inte längre är fristående från kommunistpartiet. Utifrån det som har skett i Hongkong är det också uppenbart att det inte finns skäl att upprätthålla det rättshjälpsavtal som Sverige har med Hongkong. Rättsväsendet kan inte längre anses vara vare sig fritt eller rättssäkert. Ett antal andra länder har valt att avsluta sina liknande avtal med Hongkong, och Sverige bör följa deras exempel.

Riksdagen har efter förslag från utskottet riktat två tillkännagivanden till regeringen om att avsluta Sveriges rättshjälpsavtal med Hongkong. Regeringen bör snarast vidta åtgärder i enlighet med riksdagens tidigare tillkännagivanden.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:76 av Ann-Sofie Lifvenhage (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga dold egendomsbevakning som ett steg för ökad trygghet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:98 av Fredrik Kärrholm (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av påföljd för rättegångsförseelse och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:141 av Ingela Nylund Watz (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utöka antalet hyresnämnder för att förkorta handläggningstiderna och därmed snabbare stävja olovlig andrahandsuthyrning och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:270 av Malin Larsson och Peter Hedberg (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge polisen utökade möjligheter att använda hemlig övervakning för att eftersöka personer och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:281 av Peter Hedberg och Peder Björk (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjliga förbättringar avseende nämndemännens villkor och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:359 av Niels Paarup-Petersen (C):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om 20 a § polislagen och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändringar av reglerna för vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett nytt förfarande för offentlighetsprincipen i fråga om förundersökningar och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:427 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett intyg som möjliggör förenklad delgivning ska gälla längre tid än i dag och för flera mål under den tiden samt att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:436 av Erik Ottoson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att återkomma till riksdagen med förslag som gör det möjligt att märka viltkameror med endast Naturvårdsverkets jägar-id för att anse kravet inom upplysningsplikten tillgodosett och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:445 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta de förhållanden som belyses i ifrågavarande motion och om vikten av en utredning om legala och ekonomiska förutsättningar för detta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:497 av Mathias Tegnér (S):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kameraövervakning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga huruvida det behövs förändringar kring den processrättsliga omedelbarhetsprincipen och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:517 av Markus Wiechel och Alexander Christiansson (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn i syfte att återfallsförbrytare som klassas som yrkeskriminella som regel ska anses skyldiga att betala för sin offentliga försvarare och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:736 av Martin Melin och Lina Nordquist (båda L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av rättegångsbalkens tidsbegränsning för husrannsakan (28 kap. 6 §) och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:837 av Daniel Bäckström och Helena Lindahl (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omgående vidta åtgärder som motverkar att polisanmälningar direktavskrivs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:849 av Kerstin Lundgren m.fl. (C):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige under 2023 bör avsluta det avtal, Mutual Legal Assistance in Criminal Matters, som finns med Hongkong och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:863 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen för att minska antalet direktavskrivningar och förundersökningsbegränsningar och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förhör regelmässigt bör dokumenteras genom ljud- och bildupptagning och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en återinförd rätt till målsägandebiträde i överinstans och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en bredare översyn av reglerna om ersättning till rättsliga biträden i brottmål i syfte att åstadkomma en effektiv kostnadskontroll och tillkännager detta för regeringen.
75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla för vårdinrättningar att installera kameraövervakning för att trygga vård- och sjukhuspersonal och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stärkt vittnesskydd och om att se över reglerna för vem som kan få vittnesskydd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:881 av Martina Johansson m.fl. (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta bort avgiften för ansökan om skilsmässa och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:883 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera 2018 års lagändring om mer restriktiva regler för förordnande av målsägandebiträde i överrätt i syfte att fler målsägande ska ha rätt till sådant målsägandebiträde och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:910 av Alireza Akhondi m.fl. (C):

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hyresnämnderna bör prioritera vräkningsärenden som gäller grova störningar och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:953 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökat vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:955 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om modernisering av häktesförhandlingar och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1014 av Thomas Morell m.fl. (SD):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad rätt att använda videokamera i tjänsteutövandet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1037 av Gustaf Lantz (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av ersättningen till nämndemän och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1123 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att stärka berörda myndigheters och domstolars resurser till prövning av miljöfarlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1175 av Dennis Dioukarev och Jimmy Ståhl (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning avseende kroppskameror och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1673 av Annie Lööf m.fl. (C):

67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera 2018 års lagändring om mer restriktiva regler för förordnande av målsägandebiträde i överrätt i syfte att fler målsägande ska ha rätt till sådant målsägandebiträde, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:1724 av Eva Lindh m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förundersökningssekretess och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1728 av Eva Lindh m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förstärkt vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1892 av Alireza Akhondi (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man bör se över möjligheten att avskaffa systemet med politiskt tillsatta nämndemän i våra domstolar och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1895 av Helena Lindahl m.fl. (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjlighet till kameraövervakning för den enskilda bonden och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2139 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka hela rättskedjan och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hemliga tvångsmedel i preventivt syfte och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hemliga tvångsmedel bör få användas vid fler brott än i dag och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om snabbare lagföring och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätt för kommunerna att sätta upp kameror utan föregående tillståndsprocess och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personlig integritet och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminellas tillgångar ska kunna beslagtogs även utan koppling till ett specifikt brott och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2217 av Jennie Nilsson m.fl. (S):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avsevärt korta handläggningstiderna i hyresnämnderna avseende olovlig andrahandsuthyrning och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2277 av Märta Stenevi m.fl. (MP):

85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sexualbrottsoffers rätt till målsägandebiträde ska stärkas och tillkännager detta för regeringen.